

EU-EUROT LIIKUNNALLE

2014-16

Raportti Manner-Suomen maaseutuohjelmasta ja
EU:n rakennerahastoista tukea saaneista
liikuntaa edistäneistä hankkeista

LIIKUNNAN
ALUEJÄRJESTÖT

Opetus- ja
kulttuuriministeriö

ABSTRACT

"EU Sport 2020" is a common project funded by the Finnish Olympic Committee, Regional Sports Organizations and the Ministry of Education and Culture. Among other things, it aims to add the usage of EU fundings for sports in Finland. This report is linked to EU Sport 2020 project and the main idea is that the report provides an overview about sports development projects funded partly by national EU-funding in Finland in 2014–2016. Basically, the report is a summary of sports projects supported by the Rural Development Programme for Mainland Finland and the structural funds. The period of this report is 1.1.2014–31.12.2016.

First in this report is shortly introduced financial directions, project types and classifications that have been made to the material. The report has been classified according to the region, the theme and the applicant. With the classification has been tried to get the report more illustrative and find trends from it. After the classification part, there's three different sections collected by financial directions. The financial directions are the sports development rural projects via Leader groups, the sports development rural projects via ELY Centres and sports development projects supported by structural funds. Each of these three parts involves a more detailed overview of the projects. This report contains also the separate attachment which has been listed all the sports development projects, partly funded by national EU-programmes.

The report shows that 642 EU-supported sports development projects were carried out in Finland in 2014–2016. The financial support was got either from the Rural Development Programme for Mainland Finland or from the structural funds. 483 projects in all were actualized with the help of the rural development programme via Leader groups and 85 projects with the help of the rural development programme via ELY Centres. 74 projects were established by structural funds. Public funding (EU + national funding) was given to the sports development projects 57,4 million euros and the total budgets were estimated to be about 99,2 million euros. 60 percent of the public funding was focused on the rural development projects and 40 percent of the public funding was focused on the structural fund projects.

The biggest amount of sports development projects were established in the western part of Finland, but most of them were smaller Leader-projects. The bigger structural fund projects put into action most in the northern part of Finland. North Finland also got the biggest share of the public funding in a comparison between regions.

Non-profit organizations (like village associations in rural areas) carried out the projects 29 % while companies carried out 22 % and sports clubs 20 %. Companies had the biggest budgets but the biggest share of the public funding was granted universities and universities of applied sciences. According to the results, development and coordination projects were the most popular theme. Development and coordination projects were carried out 28 per cent of all sports development projects, which were supported via EU-funding. After the development and coordination projects, the most popular subjects for projects were outdoor facilities and indoor facilities.

If you are interested in getting more information about EU funding and sports in Finland, go to the website of the Finnish Olympic Committee (www.olympiakomitea.fi) or the Ministry of Education and Culture (www.minedu.fi). You can also find more information about on the website of the Sport Unit of the European Commission (<https://ec.europa.eu/sport/>).

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 LIIKUNNALLE TUKEA JAKANEIDEN EU-OHJELMIEN ESITTELY	6
2.1 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma vuosina 2014–2020	6
2.1.1 Leader-toimintatapa	6
2.1.2 Maaseutuohjelman hanketyypit	6
2.2 Rakennerahastot ohjelmakaudella 2014–2020	8
3 AINEISTO, MENETELMÄT JA LUOKITTELU	9
4 EU-EUROT LIIKUNNALLE 2014–2016	12
4.1 Liikunnan saama maaseutuohjelman rahoitus Leader-ryhmiltä vuosina 2014–2016 Esimerkkejä Leader-ryhmien rahoittamista liikuntaa edistäneistä hankkeista vuosina 2014– 2016	18 22
4.2 Liikunnan saama maaseutuohjelman rahoitus ELY-keskuksilta vuosina 2014–2016 Esimerkkejä ELY-keskusten rahoittamista liikuntaa edistäneistä hankkeista vuosina 2014– 2016	27 32
4.3 Liikunnan saama rahoitus rakennerahastoista vuosina 2014–2016 Esimerkkejä rakennerahastoista tukea saaneista liikuntaa edistäneistä hankkeista	34 37
5 YHTEENVETO VUOSIEN 2014–2016 LIIKUNNALLISISTA HANKKEISTA	39
6 LÄHTEET	42

1 JOHDANTO

EU Sport 2020 -hanke tavoittelee liikuntaväelle lisää EU-hankerahoitusta – taustaa raportille

Euroopan Unionin uusin ohjelmakausi alkoi vuoden 2014 alusta ja se kestää vuoden 2020 loppuun. Liikuntatoimijoiden on hyvä tunnistaa, että hakuedellytysten toteutuessa liikuntahankkeisiin on edelleen mahdollista saada rahoitusta kansallisesta EU:n maaseutuohjelmasta (sis. Leader-rahoitus) ja rakennerahastoista.

”EU Sport 2020” on vuoden 2017 toukokuussa aloitettu Liikunnan aluejärjestöjen, Suomen Olympiakomitean sekä Opetus- ja Kulttuuriministeriön yhteishanke. Hankkeen tavoitteena on nousta uudelle tasolle EU -hankerahoitusten hyödyntämisessä liikunta- ja urheiluväen yhteisten valintojen edistämisessä. Lisäksi EU Sport 2020 -hankkeen tavoitteena on luoda win-win -tilanteita eri toimijoille sekä liikunnan EU-hanketekijöiden verkosto. Yhteishankkeen on mahdollistanut Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) osarahoitus.

Tämä raportti liittyy EU Sport 2020 -hankkeeseen, ja sillä tavoitellaan kokonaistilanteen kuvausta kansallisesti rahoitetuissa liikunnallisissa EU-hankkeissa kuluvan ohjelmakauden alussa. Kartoitus on siis rajattu kuluvan ohjelmakauden alkuosaan ajalle 1.1.2014–31.12.2016. Raportti on yhteenve-to Manner-Suomen maaseutuohjelmasta sekä rakennerahastoista tukea saaneista liikuntaa laajasti edistäneistä EU-hankkeista. Kansainväliset EU-rahoitukset on jätetty tietoisesti tämän kartoituksen ulkopuolelle, yhtenä syynä tälle on julkisten tietokantojen puute. Nyt tehty raportti on jatkoa neljäl-le aikaisemmalle kartoitukselle EU -rahaa saaneista liikunnallisista hankkeista Suomessa. Hankkeita on kartoitettu aikaisemmin vuosilta 2000–2004, 2004–2006, 2007–2011 (aivan alkuvuosi) sekä vuosina 2011–2013.

Tämän laajan selvitystyön ja raportin on tehnyt osana liikuntahallinnon harjoitteluaan Anna-Maija Vanhatalo (LitK, kauppatieteiden ylioppilas) ajalla 31.7.–30.9.2017.

Vuosina 2014-2016 yli 57 miljoonaa euroa julkista tukea kansallisista EU-rahoitusohjelmista suomalaisille liikuntahankkeille

EU:n maaseutuohjelma- ja rakennerahastohankkeiden yhteenlaskettu varattu julkinen tuki liikuntahankkeille vuosina 2014–2016 oli 57,4 miljoonaa euroa, ja tukea sai 642 hanketta. Yksityisen rahoituksen arvioidaan olevan n. 42 miljoonaa euroa, jolloin EU- ohjelmien kokonaisvaikuttavuus liikunnan osalta vuosina 2014–2016 oli yli 99 miljoonaa euroa eli lähes 100 ME. EU-ohjelmien kautta saatava tuki täydentää siis osaltaan liikunnan valtiolta ja kunnilta vuosittain saamaa rahoitusta.

Raportin luokittelusta

Tässä raportissa esitellään aluksi lyhyesti rahoitussuunnat ja hanketyypit sekä aineistolle tehtyt luokittelut. Raportissa on päädytty luokittelemaan aineistoa alueellisesti, temaattisesti sekä toteutajatahon mukaan. Luokitteluilla on pyritty saamaan selvityksestä entistä havainnollisempi ja löy-

tämään siitä trendejä ja kehityssuuntia. Luokittelujen jälkeen raportissa on kolme erillistä rahoitus-suunnittain koottua osiota, jossa hankemassaa on eritelty tarkemmin. Tämä selvitys koostuu tästä "raporttiosasta" sekä hyvin laajasta projektilistauksesta, joka on erillisenä liitteenä. Erillisessä projektilistauksessa on kuvattu hankkeet lyhyesti rahoittajittain.

EU:n ohjelmakausi vuosina 2014-2020 – mistä liikunnallisista EU-hankemahdollisuuksista tietoa?

Olympiakomitea ja Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) järjestävät edelleen liikuntaväen avoimia EU-aamukahveja ja muita infotilaisuuksia liittyen EU-asioihin ja liikuntaan. Tämä yhteistyö tulee jatkumaan, kuten EU-asioista tiedottaminen niin Suomen Olympiakomitean (www.olympiakomitea.fi) ja OKM:n nettisivuilla (www.minedu.fi). Olympiakomitean tukena tiedon hankkimisessa on Euroopan Olympiakomitean ja ENGSO:n Brysselin toimisto, mitä kautta saadaan viimeisin tieto kansainvälisistä EU-hankemahdollisuuksista sekä kokemuksista eri puolilta Eurooppaa. Tiedottavana ja neuvovana viranomaisena Erasmus+-ohjelmassa Suomessa on Opetushallitus (OPH), jonka nettisivuilla (www.oph.fi) on jatkuvasti päivittyvää tietoa myös Erasmus+ Sport-ohjelmasta. Myös EU komission urheiluyksikkö (<https://ec.europa.eu/sport/>) ylläpitää EU-politiikasta ja myös EU-rahoituksesta infoa antavia nettisivuja.

Mainittakoon myös, että kaikki Liikunnan aluejärjestöt omaavat EU-hankekokemusta omissa maakunnissaan, ja ne ovat liikuntayhteisön toimijoiden tukena resurssiensa mukaan myös EU-hanketointaan liittyvissä asioissa.

Liikuntatoimijoiden käyttöön vapaasti ladattava käytännön EU-hankeopas (tehty Liikunnan aluejärjestöjen, Valo ry:n ja OKM:n tuella) löytyy esim. osoitteesta <https://www.plu.fi/hankkeet/>.

Seinäjoella 22.9.2017

Heino Lipsanen
aluejohtaja, Etelä-Savon Liikunta ry
Liikunnan aluejärjestöjen
aluejohtoryhmän puheenjohtaja

Pekka Nikulainen
johtaja, Lisää liikettä –yksikkö,
Suomen Olympiakomitea

Anna-Maija Vanhatalo
liikuntahallinnon harjoittelija
LitK, Kauppatieteiden ylioppilas,
Jyväskylän Yliopisto

Timo Hämäläinen
erityisasiantuntija
Liikunnan aluejärjestöt

2 LIIKUNNALLE TUKEA JAKANEIDEN EU-OHJELMIEN ESITTELY

2.1 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma vuosina 2014–2020

Maaseudun kehittämistä rahoitetaan Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta eli maaseuturahastosta. Suomessa maaseuturahaston varoja myönnetään Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelman kautta. Maaseudun kehittämiseksi on ohjelmakaudella 2014–2020 tarjolla julkista tukea 8,265 miljardia euroa. Julkinen tuki muodostuu EU:n maaseuturahastosta ja kansallisesta rahoituksesta valtiolta ja kunnilta. Tuet maksetaan Maaseutuviraston kautta. Lisäksi ohjelmaan sisältyy yksityistä rahoitusta, joka voi olla esimerkiksi pankkilainaa tai talkootyötä. (ely-keskus.fi; maaseutu.fi.)

Maaseutuohjelman tavoitteena on elinvoimaisen maaseudun säilyminen, ympäristön tilan paraneminen ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö. Hyöty maaseutuohjelmasta suuntautuu viljelijöille, maaseudun yrityksille, maaseudun asukkaille ja laajemmin koko ympäristölle. Maaseutuohjelman tuista valtaosa on varattu maaseutu- ja viljelytukiin, mutta ohjelmasta rahoitetaan myös paljon pieniä ja paikallisia hankkeita, joilla edistetään asumisolosuhteita maaseudulla. (mmm.fi.)

Maaseutuohjelman rahoitusta voi hakea hankkeen koosta riippuen joko Leader-toimintaryhmiltä tai suoraan ELY-keskuksista. Leader-ryhmien kautta rahaa on jaossa ohjelmakaudella 2014–2020 noin 300 miljoonaa eli runsas viisi prosenttia EU:n rahoitusosuudesta. Joidenkin maaseutuohjelman tukien saaminen voi edellyttää myös omaa rahoitusta, mutta perusedellytyksenä tukien myöntämiselle on, että niillä joko tuetaan ympäristön tilaa, edistetään maaseudun elinkeinoja ja työllisyyttä tai luodaan harrastusmahdollisuuksia ja vireää toimintaa maaseudulle. Koska Suomi on hyvin maaseutuvoittoinen maa, vain suurimpien kaupunkien keskustat on rajattu maaseutuohjelman ulkopuolelle. (maaseutu.fi.)

Vuosina 2014–2016 maaseutuohjelmasta rahoitettiin yhteensä 568 liikuntaa edistänyttä hanketta, joista 483 toteutettiin Leader-rahoituksella ja 85 ELY-keskusten rahoittamina. Julkista tukea (EU ja kansallinen julkinen rahoitus) hankkeet saivat lähes 35 miljoonaa ja hankkeiden yhteenlasketut kokonaiskustannukset olivat liki 54 miljoonaa euroa.

2.1.1 Leader-toimintatapa

Enemmistö maaseutuohjelmasta rahoitetusta liikunta-hankkeista toteutettiin Leader-toimintaryhmien kautta vuosina 2014–2016. Leader on käytössä oleva toimintatapa koko Euroopan unionin alueella, ja sen perusajatuksena on julkisen vallan siirtäminen paikallisille toimijoille. Leader tähtää paikallisen asiantuntemuksen ja osaamisen hyödyntämiseen kehittämistyössä eli toisin sanoen pyritään siihen, että paikalliset ihmiset kehittävät omaa elinympäristöään paikallisin voimin omien tarpeidensa perusteella. Leader-rahoitusta on mahdollista saada yleishyödylliseen kehittämishankkeeseen, investointihankkeeseen tai yrityshankkeeseen, ja hankkeesta riippuen tukea voidaan myöntää 20-90 prosenttia kuluista. Hankekaudella 2014–2016 Manner-Suomessa toimi 54 Leader-ryhmää. (leadersuomi.fi.)

Leader-rahoitusta voivat hakea esimerkiksi kunnat, säätiöt, yhdistykset tai pienet yritykset. Hanke voidaan aloittaa, kun Leader-ryhmä on vastaanottanut hankkehakemuksen. Lopullisen rahoituspäätöksen hankkeesta tekee ELY-keskus, mutta ELY-keskus voi poiketa Leader-hallituksen päätöksestä ainoastaan, mikäli päätös ei ole lakien ja asetusten mukainen. Leader-ryhmien hallitukset muodostuvat kolmikantaperiaatteen mukaisesti eli kolmasosa hallituksen jäsenistä on julkisen hallinnon edustajia, toinen kolmannes paikallisten yhdistysten ja yritysten edustajia ja loput maaseudun asukkaita. Hankkeiden valmistelu ja päätösvalta rahoitettavista hankkeista säilyy siis paikallisilla ihmisillä. Kuka tahansa alueen asukas voi osallistua Leader-ryhmän toimintaan toteuttamalla hankkeen, olemalla mukana hankkeessa tai liittymällä yhdistyksen jäseneksi. (leadersuomi.fi.)

2.1.2 Maaseutuohjelman hanketyypit

Yleishyödyllisellä kehittämishankkeella pyritään edistämään asukkaiden palveluita, säilyttämään paikallista kulttuuria ja parantamaan kylän viihtyisyyttä esimerkiksi kulttuuri- tai liikuntatapahtumien järjestämisellä. Kehittämishanke voi myös liittyä nuorten projekteihin, ympäristöprojekteihin tai kansainvälisiin yhteistyöhankkeisiin. Tärkeintä on hyödyttää mahdollisimman monia alueen asukkaita kehittämishankkeen tuloksilla. Tukitaso voi maksimissaan olla täydet 100 prosenttia hankkeen kokonaiskustannuksista. (popleader.fi) *

Kuva: Tero Takalo-Eskola

Yleishyödyllisellä investointihankkeella pyritään lisäämään paikallisten asukkaiden palveluita ja hyvinvointia. Tuella voidaan rahoittaa esimerkiksi kylätalon korjaus, yhteisten koneiden hankinta tai patikkareitistön perustaminen. Tukitaso voi maksimissaan olla 75 prosenttia kokonaiskustannuksista tai 100 prosenttia sillä edellytyksellä, että hakijana on julkisoikeudellinen yhteisö. (popleader.fi) *

Elinkeinojen kehittämishankkeen tavoitteena on monipuolistaa maaseudun elinkeinotoimintaa. Hankkeiden tavoitteena ei ole hyödyttää yksittäistä yrittäjää vaan koko toimialaa. Tukea voidaan myöntää esimerkiksi mikroyritysten toimintaympäristön kehittämiseen tai yritysten yhteistoimintaan. Tukitaso voi maksimissaan olla täydet 100 prosenttia kokonaisrahoituksesta. (popleader.fi)

Yritystuilla rahoitetaan yksittäisten yrittäjien hankkeet, joiden tavoitteena on yritysten kehittäminen. Tukea voidaan hakea esimerkiksi rakentamiseen tai laitteiston hankintaan (investointituki), yrityksen perustamiseen (perustamistuki) tai yritysryhmähankkeen tuotantomenetelmien kehittämiseen (kehittämistuki). Investointituen määrä on maksimissaan 35 prosenttia ja kehittämistuen määrä puolestaan enintään 75 prosenttia kokonaiskustannuksista. Perustamistuen määrä on uuden yrityksen perustamiseen tai toimivan yrityksen uuteen liiketoimintaan 5 000–35 000 euroa. (popleader.fi)

* Tässä hankeselvityksessä yleishyödyllisiä kehittämis- ja investointihankkeita ei ole eroteltu omiksi luokikseen, vaan ne molemmat lukeutuvat kehittämishankkeiden alle.

Kuva: Tero Takalo-Eskola

2.2 Rakennerahastot ohjelmakaudella 2014–2020

Liikuntaa edistävät hankkeet ovat saaneet tukea Maa-seutuohjelman ohella EU:n rakennerahastoista. Rakennerahastoja ovat Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahasto (ESR). Rakennerahastojen tavoitteena on vähentää alueiden välisiä kehityseroja, vahvistaa alueiden kilpailukykyä, työllisyyttä ja hyvinvointia. Tukea suunnataan erityisesti rakennemuutoksesta kärsiville alueille. Rakennerahastotoiminta käynnistyi vuonna 1995 eli samana vuonna kun Suomi liittyi Euroopan unionin jäseneksi, minkä jälkeen ohjelmakausia on ollut neljä: 1995–1999, 2000–2007, 2007–2013 ja 2014–2020. Tämän hetkisen, 2014–2020, rakennerahasto-ohjelman EU-rahoitusosuus on noin 1,3 miljardia euroa. Julkisesta rahoituksesta valtion osuus on 75 prosenttia, ja loput 25 prosenttia kuntien ja muun julkisen rahoituksen osuutta. Itä- ja Pohjois-Suomen osuus rahoituksesta on 70,9 prosenttia, kun Etelä- ja Länsi-Suomen osuus on 29,1 prosenttia alueellisesta rahoituksesta. (rakennerahastot.fi).

Rakennerahastoista tukea myönnetään hankkeille, jotka toteuttavat jotakin Suomen rakennerahasto-ohjelman tavoitteista. Keskeisiä tavoitteita ovat uuden luomisen ja innovoinnin edistäminen, työpaikkojen ja yritysten kehittäminen sekä kasvun tukeminen, ammattitaidon ja osaamisen kehittäminen sekä osallisuuden lisääntyminen. Rahoitusta voivat hakea esimerkiksi kunnat, yritykset, erilaiset järjestöt tai tutkimus- ja oppilaitokset.

Rakennerahastohankkeiden avulla tuetaan alueellista hyvinvointia, ja mahdollisesti tuotetaan uusia innovaatioita, yrityksiä ja työpaikkoja. (rakennerahastot.fi.)

Euroopan sosiaalirahasto (ESR) tukee työllisyyttä ja työllistymisedellytyksiä kehittämällä osaamista ja palvelurakenteita. Euroopan sosiaalirahaston tuella voidaan esimerkiksi edistää tasa-arvoa ja kehittää osaamista sekä henkilöiden hyvinvointia, aktivoida ihmisiä osallistumaan ja tekemään työtä sekä ehkäistä syrjäytymistä. Rahoitusosuudesta noin kolmasosa on ESR-rahoitusta. (rakennerahastot.fi.) Ohjelmakauden 2014–2020 alkupuoliskolla Suomessa toteutettiin ESR-ohjelmaa viidellä alueellisella osiolla, joita olivat etelä, länsi, itä, pohjoinen ja valtakunnallinen osio.

Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR) tukee hankkeita, jotka parantavat työllisyyttä sekä lisäävät alueiden kilpailukykyä ja elinvoimaisuutta. Erityisesti EAKR-ohjelman avulla pyritään parantamaan työllisyyttä Suomen heikoimmin työllistyvillä alueilla. Rahoitusosuudesta noin kaksi kolmasosaa on EAKR-rahoitusta. (rakennerahastot.fi) EAKR-ohjelmaa toteutettiin Suomessa ohjelmakauden 2014–2020 alkupuoliskolla neljässä eri osiossa: etelä, länsi, itä ja pohjoinen.

Vuosina 2014–2016 rakennerahastojen tuen avulla maassamme toteutettiin 74 liikuntaa edistänyttä hanketta. Hankkeista 43 toteutettiin aluekehitysrahaston tuella ja 31 sosiaalirahaston tuella. Julkisen tuen kokonaismäärä oli lähes 23 miljoonaa.

Kuva: Tero Takalo-Eskola

3 AINEISTO, MENETELMÄT JA LUOKITTELU

Tämä selvitys koostuu liikuntaa edistäneistä hankkeista, jotka ovat saaneet rahoitusta EU:n rakennerahastoista sekä Manner-Suomen maaseutuohjelmasta. Selvitys on koottu ohjelmakauden 2014–2020 alkupuoliskolla eli ajanjaksolta 1.1.2014–31.12.2016. Raporttiin on kartoitettu kolme ohjelmakaudella 2014–2020 toteutettua rahoitussuuntaa:

1. **Maaseutuohjelma: Leader-toimintaryhmien kautta jaettu rahoitus**
2. **Maaseutuohjelma: ELY-keskusten jakama rahoitus**
3. **EAKR- ja ESR- ohjelmien kautta jaettu rahoitus**

Liikuntaa edistäneiksi hankkeiksi on selvityksessä katsottu kuuluvan kaikki sellaiset hankkeet, joilla on pyritty edistämään liikunnan olosuhteita, liikunnan harrastamista tai kehitetty liikunnan ja urheilun toimialalla palveluita ja toimintamalleja. Liikunnan olosuhteiden edistämistä on esimerkiksi maaseuturahaston varoilla tehty korjaushanke kylätaloon, joka tarjoaa puitteet liikunnalliseen harrastustoimintaan. Liikuntaolosuhteiden edistämistä voi olla myös pitkospuiden hankinta luontopolulle tai laiturin rakentaminen uimarannalle. Liikunnan harrastamista edistää puolestaan esimerkiksi työkyvyn parantamishankkeet. Liikunnan ja urheilun palveluiden edistämistä on urheilukenttien rakentaminen tai liikuntatapahtumien kehittäminen. Tässä selvityksessä liikuntaa edistäviksi hankkeiksi on huomioitu myös esteettömyyttä parantavat hankkeet, jotka mahdollistavat paremmin liikuntarajoitteisten pääsyn liikuntapaikoille tai toiminnan liikuntapaikoilla. Selvityksestä on sen sijaan jätetty pois muun muassa kevyen liikenteen väylien rakentaminen, mikä noudattaa yhteistä linjaa edelliskauden hankeselvityksen kanssa. Kalastukseen sekä metsästyksen liittyvät hankkeet on myös rajattu ulkopuolelle, samoin kuin puhtaasti kaupalliseen tuotantoon liittyvät hankkeet, kuten esimerkiksi jääkiekkomailojen sarjatuotanto.

Maaseuturahastohankkeet on koottu liikuntaan liittyvien hakusanojen avulla maaseutuviraston ylläpitämästä Hankerekisteristä. Hankerekisteri sisältää tiedot kaikista

hankkeista, joita Leader-ryhmät ja ELY-keskukset ovat toistaiseksi rahoittaneet ohjelmakaudella 2014–2020. Koska tietojen siirtäminen Hankerekisteristä Exceeliin osoittautui ongelmalliseksi, pyydettiin haun tekemiseen apua maaseutuvirastolta. Maaseutuvirasto toteutti määritellyillä hakusanoilla haun, ja toimitti tiedoston mahdollisista liikuntahankkeista. Tästä joukosta valikoitui Hankerekisterin aineisto tähän selvitykseen. Rakennerahastohankkeet on puolestaan koottu Eura2014-rekisteristä, josta hankkeita on samaten haettu liikuntaan liittyvien hakusanojen avulla. Jokaisesta hankkeesta on pyritty kokoamaan hankkeen toteuttaja, julkisen tuen määrä, hankeaika, toteutusalue, yhteystiedot sekä lyhyt hankekuvaus. Lisäksi maaseuturahastohankkeista on koottu hankkeen budjetti, jota ei rakennerahastohankkeiden kohdalla ole ollut saatavissa. Rakennerahastohankkeiden budjettitiedot on laskettu tukiprosentin 50 mukaan ottamatta kantaa hankkeen luonteeseen tai tyyppiin.

Kuten edellisen hankeselvityksen kohdalla, myös tällä kertaa liikuntaa edistäneiden hankkeiden tunnistaminen suuresta hankemassasta on ollut yhden tekijän takana. Prosessin luonne on ollut näin ollen subjektiivinen, ja inhimilliset virheet mahdollisia. Tässä selvityksessä on pitkälti pyritty noudattamaan viime ohjelmakauden lopussa tuotetun laadukkaan hankeselvityksen raameja ja aineiston luokittelua.

Eri rahoitussuuntien hankkeet on selvityksessä luokiteltu kolmeen yhteiseen luokkaan, joita ovat alueellinen luokka (suuralue ja ELY-alue), toteuttajatahon mukainen luokka ja temaattinen luokka. Luokittelulla pyritään lähtökohtaisesti havainnollistamaan aineistoa ja tarjoamaan pohjatietoa liikunnan EU-hanketoiminnan kehittämiselle tulevaisuudessa. Leader-ryhmät, jotka toimivat useamman ELY-keskuksen alueella, on jaoteltu viime kertaisen hankeselvityksen esimerkin mukaisesti. Suuralueiden määrittely noudattaa rakennerahastojen aluejaottelua ja EURA-rekisterin ELY-keskusten ja maakuntaliittojen ryhmittelyä suuralueisiin.

Kuva: Tero Takalo-Eskola

Temaattisessa hankeluokkajaossa hankkeet on luokiteltu kahdeksaan ryhmään niiden tosiasiallisen sisällön mukaan. Ryhmässä muut on esimerkiksi urheilutapahtumien suunnittelua ja urheiluseurojen erillisten kokoustilojen rakentamista. Kehittämis-, koordinointi- ja toiminnanorganisointihankkeet pitävät sisällään myös kaikki liikuntaan liittyvät yritystoiminnan kehittämishankkeet.

1. sisäliikuntapaikat
2. ulkoliikuntapaikat
3. virkistysalueet, leikkipaikat, ulkoilualueet, uimarannat
4. reitistöt
5. kone/laitehankinnat
6. koulutus-, aktivointi-, työelämä- ja terveydenedistämishankkeet
7. kehittämis-, koordinointi- ja toiminnanorganisointihankkeet
8. muut

Toteuttajatahon mukaisessa hankeluokkajaossa hankkeet on luokiteltu neljääntoista luokkaan niiden toteuttajan mukaan. Järjestö/yhdistysluokasta on erotettu omiksi luokikseen liikunta- ja urheiluorganisaatiot. Liikunta- ja urheiluorganisaatioiden luokkia ovat urheiluseurat, liikunnan aluejärjestöt ja muut liikuntaorganisaatiot, johon on luokiteltu esimerkiksi lajiliitot, tukiyhdistykset, liikuntatapahtumia toteuttavat yhdistykset ja Suomen Latu ry.

1. yliopisto/ammattikorkeakoulu
2. muu oppilaitos
3. kunta/kuntayhtymä/kaupunki
4. järjestö/yhdistys
5. säätiö
6. valtion viranomainen
7. alueellinen/seudullinen kehittämistoimija
8. maakuntaliitto
9. yritys
10. muu
11. liikunnan aluejärjestöt
12. urheiluseurat
13. muut liikuntaorganisaatiot
14. Leader-ryhmät

Alueellinen luokkajako on toteutettu kahdella tasolla. Ensin Leader-ryhmät on jaettu ryhmiin ELY-alueittain ja sitten ELY-alueet on vielä jaettu suuralueisiin. Suuralueita ovat etelä, länsi, itä ja pohjoinen. Kahden ELY:n alueella toimivien Leader-ryhmien kohdalla on noudatettu edellisessä hankeselvityksessä tehtyjä linjauksia.

Seuraavassa luvussa syvennyttään esiteltyyn hankeaineistoon tarkemmin. Jokaisesta rahoitussuunnasta on koottu oma osionsa, jossa siihen perehdytään luokittelujen, esimerkkihankkeiden ja kaavioiden avulla. Pyrkimyksenä on myös vertailla eri rahoitussuuntia niin keskenään kuin myös kokonaisuuden kanssa. Yhteenvetokappale sitoo lopuksi saadut tulokset yhteen.

SUUR-ALUEET	ETELÄ	LÄNSI	ITÄ	POHJOINEN
ELY-ALUEET	- HÄME - KAAKKOIS-SUOMI - UUSIMAA - VARSINAIS-SUOMI	- ETELÄ-POHJANMAA - KESKI-SUOMI - PIRKANMAA - POHJANMAA - SATAKUNTA	- ETELÄ-SAVO - POHJOIS-KARJALA - POHJOIS-SAVO	- KAINUU - POHJOIS-POHJANMAA - LAPPI
LEADER-RYHMÄ	- Eteläisen maaseudun osaajat EMO ry - Linnaseutu ry - Eteläisen Päijät-Hämeen Etpähä ry - LounaPlussa ry - Päijänne-Leader ry - Kärki-LEADER ry - Kehittämisyhdistys SEPRA ry - Länsi-Saimaan Kehittämisyhdistys ry - Pohjois-Kymen Kasvu ry - Ykkösakseli ry - Pomoväst rf - Kehittämisyhdistys SILMU ry - Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry - I samma bât - samassa veneessä - Varsin Hyvä ry	- Aisapari - Kuudestaan ry - Seinäjoen seudun Kehittämisyhdistys LILVERI ry - Suupohjan Kehittämisyhdistys ry - Jyväsräihi ry - Maaseudun Kehittämisyhdistys Viisari ry - Maaseutukehitys ry - Vesuri-Ryhmä ry - Kantri ry - Pirkan Helmi ry - PoKo ry - Joutsenten reitti ry - Aktion Österbotten R.F. - YHYRES-kehittämisyhdistys ry - Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry - Karhuseutu ry - Maaseudun Kehittämisyhdistys Ravakka ry - Pyhäjärvisseutu ry	- Joensuun seudun Leader ry - Kehittämisyhdistys Keski-Karjalan Jettina ry - Vaara-Karjalan LEADER ry - Kehittämisyhdistys Kalakukko ry - Maaseudun Kehittämisyhdistys Mansikka ry - Ylä-Savon Veturi ry - Veej'jakaja ry - Piällysmies ry - Rajupusu Leader ry	- Elävä Kainuu Leader ry - Oulujärvi LEADER ry - Outokaira tuottamhan ry - Kyläkulttuuria tunteitten maassa ry - Peräpohjolan Kehitys ry - Pohjoisimman Lapin LEADER ry - Oulun seudun Leader ry - Keskipiste Leader ry - Nouseva Rannikkoseutu ry - Koillismaan Leader ry - Rieska-LEADER ry - Pirityiset ry

4

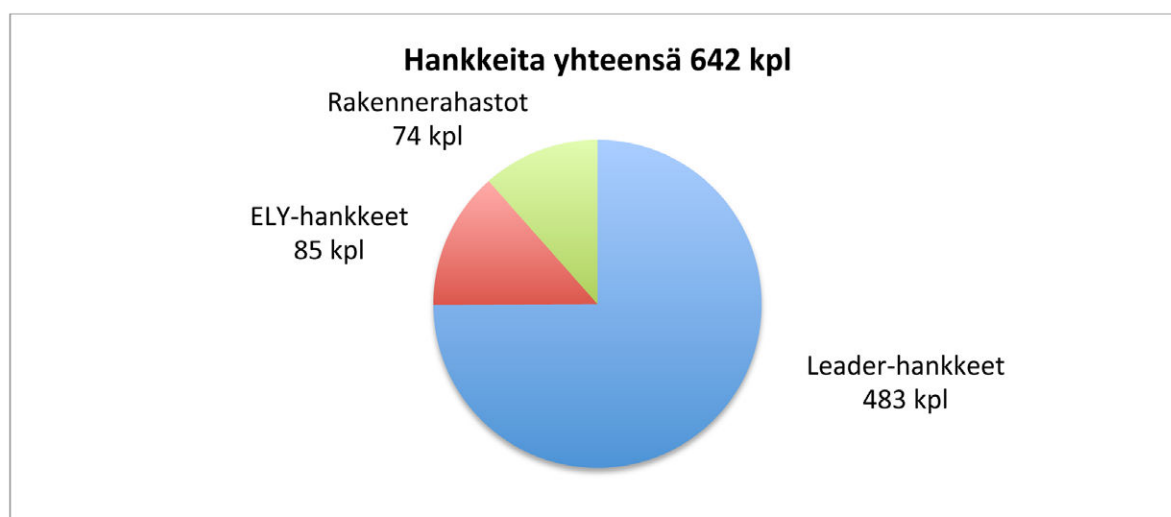
EU-EUROT LIKUNNALLE 2014–2016

Euroopan unionin tukemia liikuntaa edistäneitä hankepäätöksiä toteutettiin ajanjaksolla 1.1.2014–31.12.2016 yhteensä 642 kappaletta. Enemmistö hankkeista (75 %) oli Leader-rahotteisia hankkeita, 13 prosenttia ELY-hankkeita ja 12 prosenttia rakennerahastohankkeita. Keskimääräinen tuki kaikille ohjelmakauden alun hankkeille oli 58 prosenttia. Rahoituksen osalta rakennerahasto-

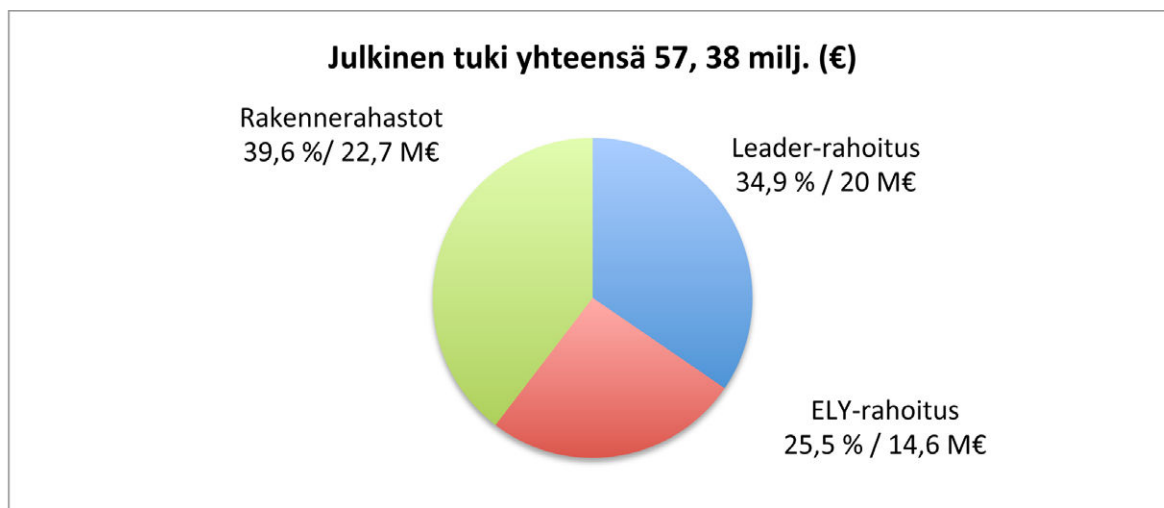
hankkeet, joita oli kappalemääräisesti vain 12 prosenttia kaikista hankkeista, saivat peräti 40 prosenttia julkisesta rahoituksesta. Sen sijaan Leader-hankkeet, joita oli 75 prosenttia hankkeista, saivat vain 35 prosenttia julkisesta rahoituksesta. Rakennerahastohankkeet olivat siis euromääräisesti huomattavasti suurin rahoitussuunta.

	Hankkeiden lkm	Julkinen tuki (€)	Budjetti (€)
Leader-hankkeet	483	20 014 856	32 045 986
ELY-hankkeet	85	14 641 393	21 701 597
Rakennerahastohankkeet	74	22 719 963	45 439 926
YHTEENSÄ	642	57 376 212	99 187 509

TAULUKKO 1. Hankkeiden lukumäärät ja rahoitustiedot

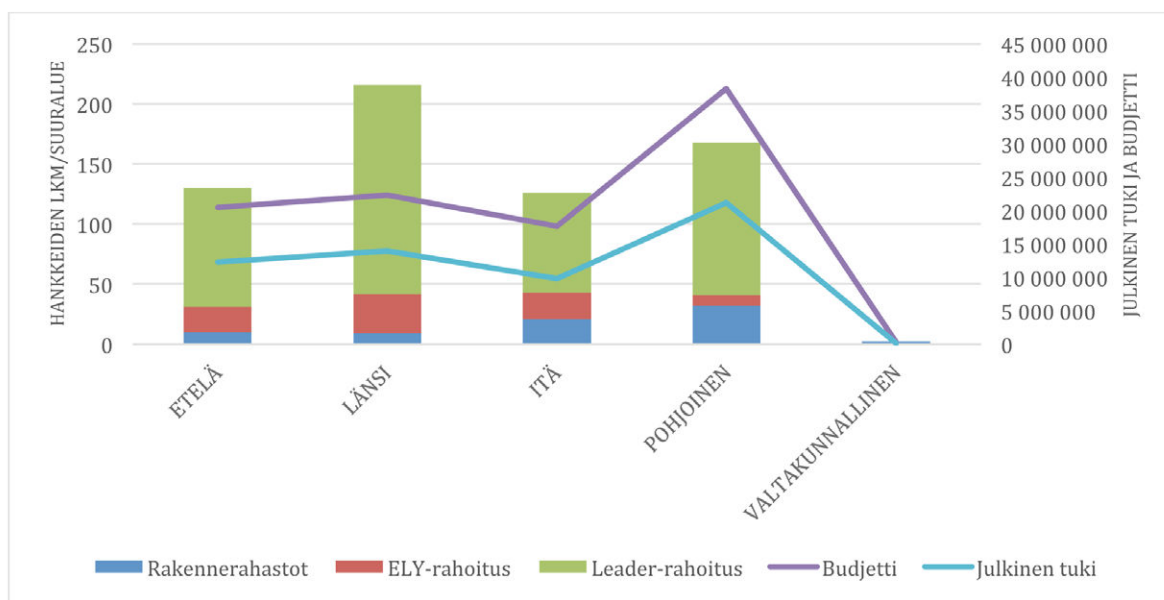
KUVIO 1. hankkeiden kappalemääräinen jakautuminen rahoitussuunnittain.

KUVIO 2. Julkisen tuen jakautuminen rahoitussuunnittain.

Tarkastelu suuralueittain osoittaa, että eniten hankkeita toteutettiin lännessä, yhteensä siis 34 prosenttia. Pohjois-Suomessa liikuntaa edistäneitä hankkeita toteutettiin toiseksi eniten eli 26 prosenttia kaikista hankkeista. Kappalemääräisesti idässä hankkeita toteutettiin vähiten eli vajaa 20 prosenttia. Omaksi luokakseen on

jaoteltu EAKR-ohjelman valtakunnallisesta osiosta rahoitettu hanke. Pohjois-Suomen budjetti ja julkinen tuki kipuivat huomattavasti muita suuralueita suuremmaksi johtuen suuresta rakennerahastohankkeiden määrästä. Itä-Suomi sai rahoitusta suuralueista kaikista vähiten.

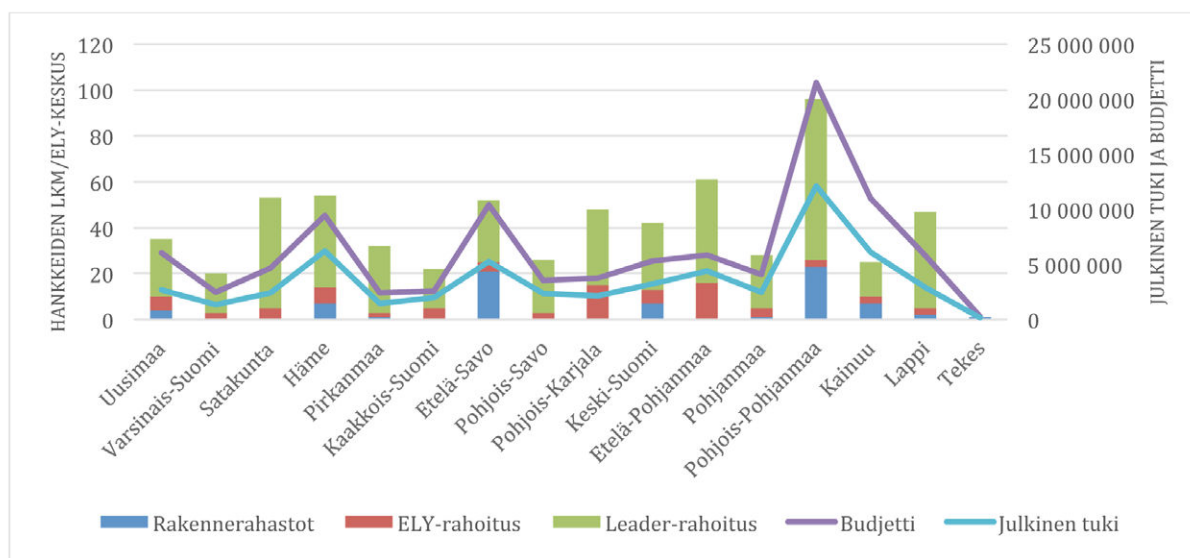

KUVIO 3. Liikuntaa edistäneiden hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen suuralueittain.

ELY-alueittain tarkasteltuna Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus rahoitti kappalemääräisesti eniten liikuntaa edistäviä hankkeita. Seuraavaksi eniten liikuntahankkeita toteutettiin Etelä-Pohjanmaalla. Yli 50 hanketta toteutettiin Pohjois-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan lisäksi Satakunnassa, Hämeessä ja Etelä-Savossa. Yhtä rakennerahastohanketta rahoitti ja hallinnoi Tekes, ja hanke on myös tässä jaoteltu omaan luokkaansa. Tekesin rahoittaman hankkeen toteuttajatahona toimi Lapin yliopisto.

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on myös rahoittanut ylivoimaisesti suurimmalla summalla liikuntaa edistäviä

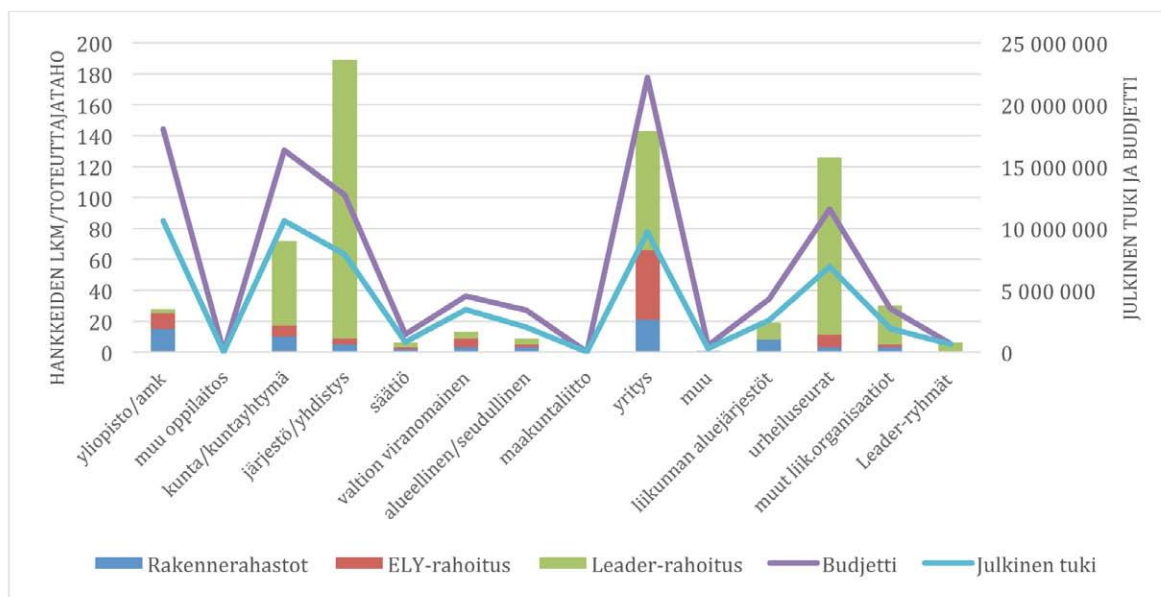
tä hankkeita, minkä vuoksi suuralueittain tarkasteltuna Pohjois-Suomen osuus rahoituksesta oli niin merkittävä. Selittävä tekijänä on Pohjois-Pohjanmaan hankkeiden, ja erityisesti rakennerahastohankkeiden, huomattava lukumäärä. Hankkeita toteutettiin toiseksi eniten Etelä-Pohjanmaalla, mutta koska hankkeista valtaosa oli Leader-hankkeita eikä mukana ollut lainkaan rakennerahastohankkeita, jäi rahoituksen osuus melko vaatimattomaksi. Etelä-Savossa, jossa rakennerahastohankkeita toteutettiin toiseksi eniten, kokonaisrahoitus nousi Pohjois-Pohjanmaan jälkeen suurimmaksi.

KUVIO 4. Liikuntaa edistäneiden hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen ELY-alueittain.

Järjestöt ja yhdistykset toteuttivat eniten liikuntaa edistäviä hankkeita, yhteensä 29 prosenttia. Suurin osa luokkaan sijoitetuista toimijoista oli kyläyhdistyksiä, jotka toteuttivat maaseutuohjelman Leader-hankkeita. Toiseksi eniten liikuntaa edistäviä hankkeita toteuttivat yritykset (22 %) ja kolmanneksi eniten urheiluseurat (20 %). Kaikkien liikuntaorganisaatioiden (urheiluseurat, liikunnan aluejärjestöt ja muut liikuntaorganisaatiot) osuus toteuttajista oli 27 prosenttia.

Kokonaisrahoituksesta suurin osuus oli yrityksillä, 22 prosenttia, kun puolestaan julkista tukea myönnettiin eniten yliopistoille ja ammattikorkeakouluille (19 %). Niukasti julkisen tuen osalta kakkoseksi jäivät kunnat 18 prosentin osuudellaan. Rahoitusta kohdistui hyvin myös järjestöille ja yhdistyksille, vaikka ne hyödynsivätkin suurimmaksi osaksi maaseutuohjelmaa, josta myönnetty tukisummat eivät olleet rahoitussuunnittain vertailtuna kaikista suurimpia.

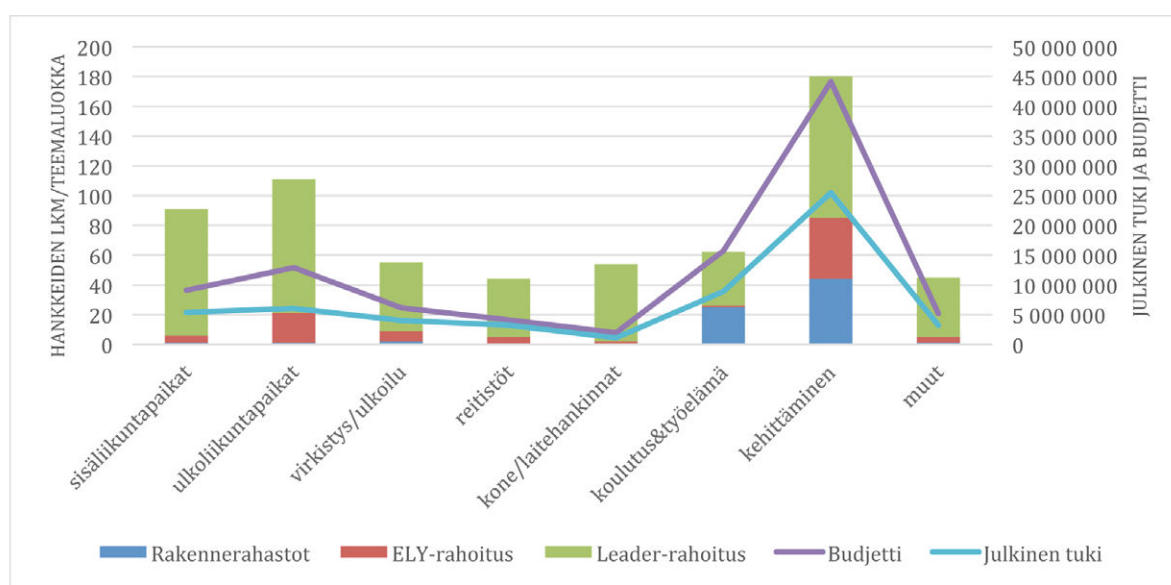

KUVIO 5. Liikuntaa edistäneiden hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen toteuttajatahon mukaan.

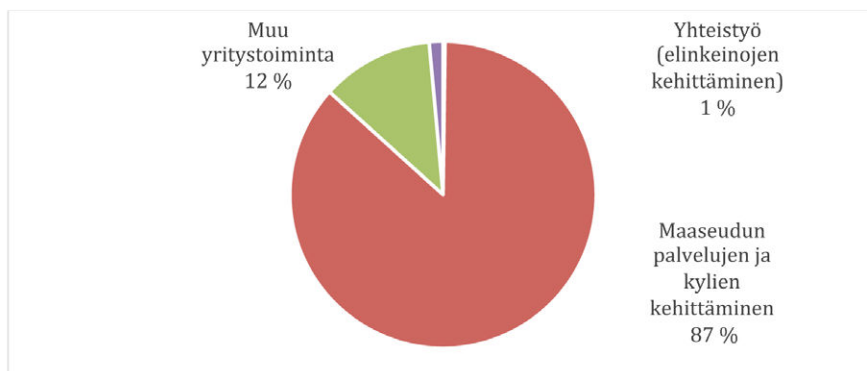
Selvästi eniten EU-hankerahalla toteutettiin kehittämis- ja koordinoitihankkeita, yhteensä 28 prosenttia kaikista liikuntaa edistäneistä hankkeista. Kehittämishankkeiden suurta lukumäärää selittää se, että niiden alle katsottiin tässä hankeselvityksessä kuuluvaksi myös esimerkiksi kaikki liikuntaan liittyvä yritystoiminnan kehittäminen. Kehittämishankkeiden jälkeen seuraavaksi eniten toteutettiin ulkoliikuntapaikkoja (17 %) ja sisäliikuntapaikkoja (14 %). Ulkoliikuntaympäristöjen kunnostaminen ja rakentaminen oli kaiken kaikkiaan suosittua, sillä ulkoliikuntaan liittyviä hankkeita (ulkoliikuntapaikat, virkistys- ja leikkipaikat, reitistöt) oli koko hankemassasta

yhteensä 33 prosenttia. Ryhmään muut lukeutui esimerkiksi liikuntatapahtumien suunnittelua ja järjestämistä, urheiluseurojen erillisten kokoustilojen rakentamista ja liikuntapaikkojen esteettömäksi muuttamista.

EU-hankerahaa saivat huomattavasti eniten kehittämis- ja koordinoitihankkeet, peräti 45 prosenttia. Myös budjetin osalta kehittämis- ja koordinoitihankkeet olivat suurin ryhmä samalla prosenttiosuudella. Selvästi pienin kokonaisrahoitus oli kone- ja laitehankintojen kohdalla. Prosentuaalisesti reitistöt saivat budjettiin nähden eniten julkista tukea, 80 prosenttia kokonaisrahoituksesta.

KUVIO 6. Liikuntaa edistäneiden hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen teemoittain.

KUVIO 7. Leader-hankkeiden jakautuminen hanketyypeittäin.

Kuvio 7 havainnollistaa, että maaseudun kehittämis-hankkeet olivat ylivoimaisesti suosituin Leader-hankkeiden hanketyyppi. Maaseudun kehittämishankkeet pitävät sisällään sekä yleishyödylliset investointi- että kehittämishankkeet. Yritystoimintaa tukevat hankkeet olivat toiseksi suosituin hanketyyppi ennen elinkeinojen kehittämishankkeita, joita oli vain yksi prosentti kaikista Leader-hankkeista.

Kaikkien rahoitussuuntien yhteisessä vertailussa selvisi, että vuosina 2014–2016 EU-hankerahalla toteutettiin

eniten Leader-hankkeita, mutta tukea jaettiin eniten rakennerahastoille. Suuralueittain hankkeita toteutettiin eniten lännessä ja vähiten idässä. ELY-alueittain tarkasteltuna aktiivisimpia toteuttajia olivat Pohjois-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskukset. Vähiten hankkeita toteutettiin Varsinais-Suomessa ja Kaakkois-Suomessa. Suurin osa hankkeista oli kehittämis- ja koordinointihankkeita, ja yleisin toteuttajataho järjestöt ja yhdistykset.

Kuvat: Tero Takalo-Eskola

4.1 Liikunnan saama maaseutuohjelman rahoitus Leader-ryhmiltä vuosina 2014–2016

Hankekauden 2014–2020 alkupuoliskolla Suomessa toimi 54 Leader-ryhmää, jotka jakoivat vuosina 2014–2016 maaseutuohjelmasta EU-tukea yhteensä 483 liikuntaa edistäneelle hankkeelle. Nämä hankkeet on kartoitettu tähän selvitykseen hyödyntämällä Maaseutuviraston ylläpitämää Hankerekisteriä. Koska tietojen siirtäminen Hankerekisteristä Exceliin osoittautui ongelmalliseksi, pyydettiin haun tekemiseen apua Maaseutuvirastol-

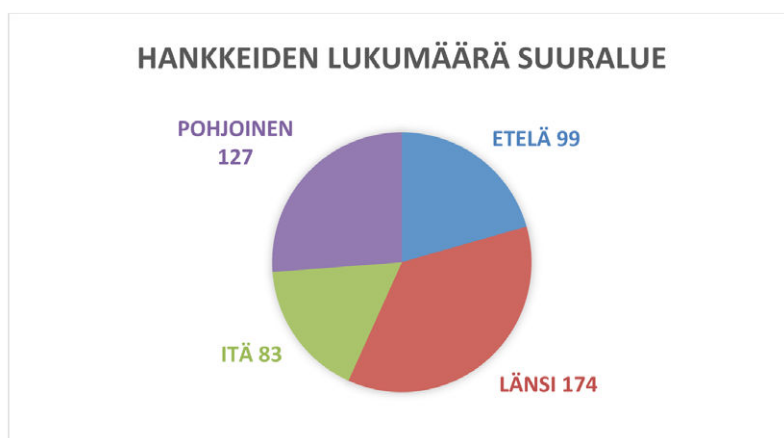
ta. Maaseutuvirasto toteutti määritellyillä hakusanoilla haun, ja toimitti tiedoston mahdollisista liikuntahankkeista. Huolellisen läpi käymisen jälkeen hankkeista muodostui 483 liikuntaa edistäneen hankkeen aineisto. Julkista tukea näille hankkeille jaettiin yhteensä runsas 20 miljoonaa ja hankkeiden yhteenlasketut budjetit olivat reilu 32 miljoonaa euroa. Keskimääräiseksi tukiprosentiksi saatiin 62 prosenttia. Liikuntaa edistäneiden hankkeiden keskimääräinen budjetti oli 66 300 euroa ja keskimääräinen koko julkisen tuen osalta 41 400 euroa.

LEADER-HANKKEET	
lukumäärä (kpl)	483
julkinen tuki €	20 014 855,84
budjetti €	32 045 986,00
keskimääräinen julkinen tuki €	41 438,62
keskimääräinen budjetti €	66 347,80

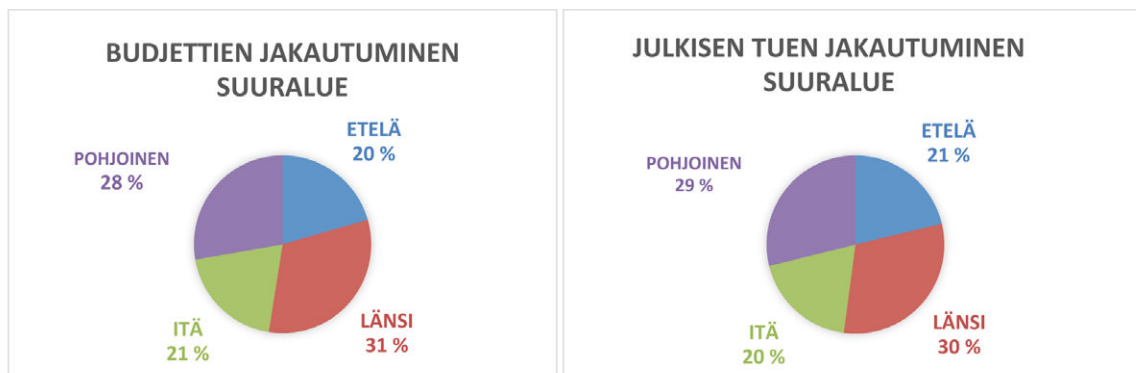
TAULUKKO 2. Leader-hankkeiden rahoitustiedot.

Suuralueittain tarkasteltuna liikuntaa edistäneitä Leader-hankkeita toteutettiin eniten Länsi-Suomessa, yhteensä 174 kappaletta. Toiseksi aktiivisimmat toimintaryhmät sijaitsivat Pohjois-Suomessa, jossa toteutettiin yhteensä 127 liikuntaa edistänyttä hanketta. Etelässä toteutettiin 99 liikuntahanketta ja idässä vähiten, yhteensä 83 han-

ketta. Rahoitus jakautui julkisen tuen osalta hankkeiden lukumäärää vastaavasti, eli eniten julkista tukea sai länsi (30 %) ja vähiten itä (20 %). Kokonaisrahoituksen osalta järjestys pysyi samana lännen ja pohjoisen osalta, mutta etelässä budjetit jäivät itäistä Suomea pienemmiksi.

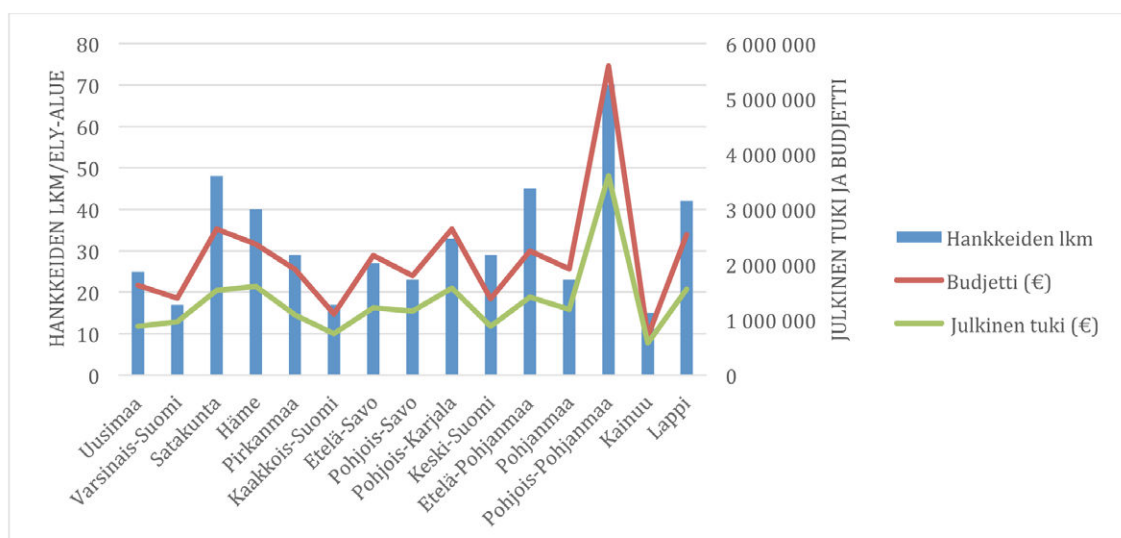
KUVIO 8. Leader-hankkeiden kappalemääräinen jakautuminen suuralueittain.

KUVIO 9. Leader-hankkeiden euromääräinen jakautuminen suuralueittain.

ELY-alueittain tarkasteltuna Pohjois-Pohjanmaa oli selvästi aktiivisin Leader-hankkeiden toteuttaja 70 hankkeella. Pohjois-Pohjanmaa kuuluu pohjoisen suuralueeseen, ja sen alueella toimii neljä Leader-ryhmää: Oulun seudun Leader ry, Keskipiste-Leader ry, Nouseva Rannikkoseutu ry ja Rieska-Leader ry. Nämä neljä Leader-ryhmää toteuttivat yhteensä 15 prosenttia kaikista kolmen vuoden aikana toteutetuista Leader-hankkeista. Seuraavaksi aktiivisimmat liikuntahankkeita toteuttaneista ELY-keskusalueista olivat Satakunta ja Etelä-Pohjanmaa. Vähiten hankkeita toteutettiin Kainuussa, vain 15 kappaletta.

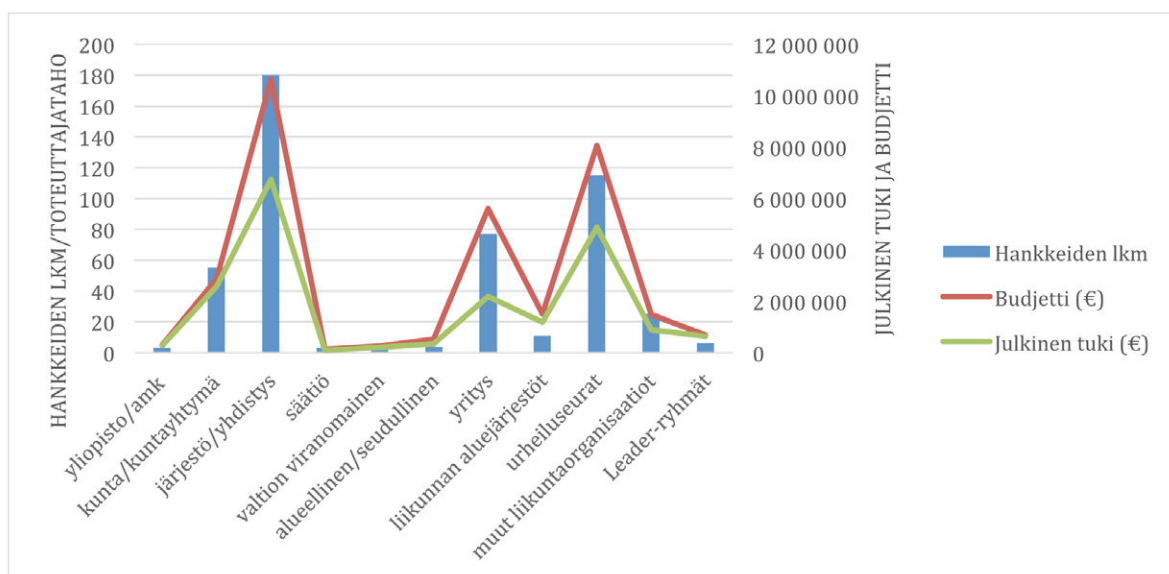
Pohjois-Pohjanmaalle suuntautui myös suurin osa budjettirahasta sekä Leader-ryhmien jakamasta rahoituksesta. Prosentuaalisesti alueelle kohdistui 18 prosenttia niin julkisesta tuesta kuin kokonaisrahoituksesta. Pohjois-Pohjanmaalla peräti 21 Leader-hankkeessa kokonaisbudjetti ylitti 100 000 euroa, kun keskimääräinen budjetti hankkeissa oli 66 300 euroa. Tämä selittää, miksi rahoitus oli niin paljon muita ELY-keskusalueita suurempi. Pohjois-Pohjanmaalle saatiin Leader-rahoituksen avulla muun muassa uusia kuntokeskuksia, frisbeegolf-ratoja sekä uimarantoja.

KUVIO 10. Leader-hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen ELY-alueittain.

Leader-hankkeita toteuttivat eniten järjestöt ja urheiluseurat. Valtaosa järjestöt ja yhdistykset –luokkaan jaotelluista tahoista oli kyläyhdistyksiä, joiden tavoitteena on parantaa maaseutualueiden elämänlaatua. Seuraavaksi eniten järjestöjen ja urheiluseurojen jälkeen liikuntaa edistäneitä hankkeita toteuttivat yritykset sekä kunnat.

Kokonaisrahoituksen osalta järjestys on hankkeiden lukumäärää vastaava, mutta julkista tukea yritykset saivat kuntia vähemmän. Tukitaso yritysten osalta jäi suhteellisen matalaksi, 39 prosenttiin, sillä valtaosa rahoituksesta tulee yksityisiltä tahoilta. Paras tukitaso oli Leader-ryhmillä, 94 prosenttia.

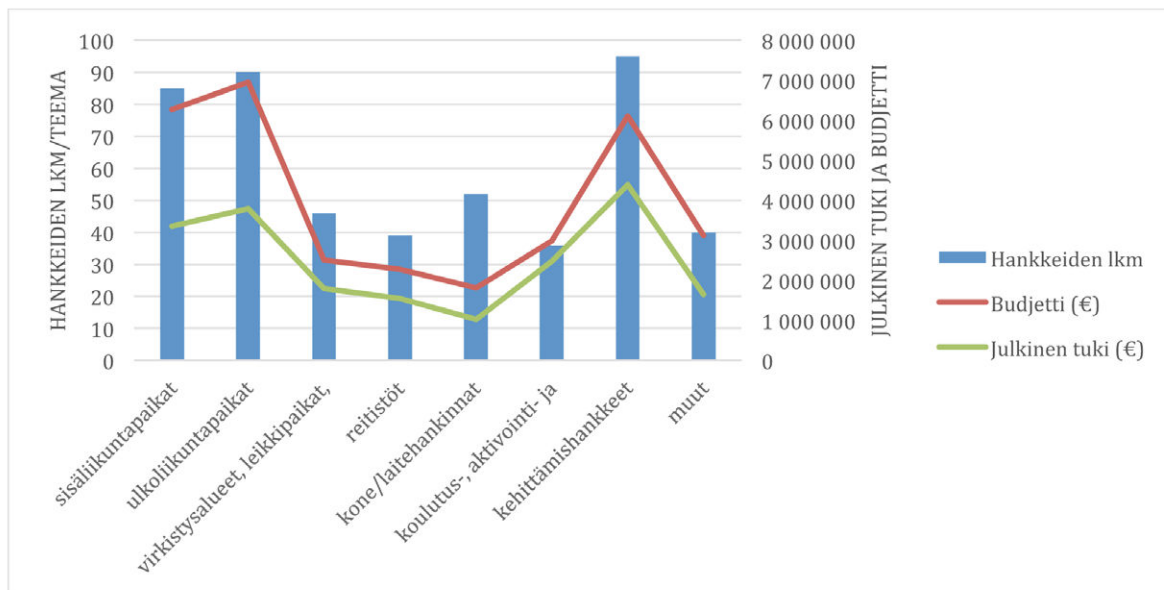

KUVIO 11. Leader-hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen toteuttajatahon mukaan.

Eniten Leader-ryhmiltä haettiin avustusta kehittämis- ja koordinoitihankkeille, joita oli 94 kappaletta. Niukasti kakkossijalle jäi ulkoliikuntapaikat (90 kpl), ja kolmanneksi eniten tukea haettiin sisäliikuntapaikoille (85 kpl). Kehittämishankkeet pitävät sisällään myös esiselvitykset sekä uuden toiminnan organisoinnin tai aloittamisen, mikä selittää kenties suurta lukumäärää tässä teemaluokassa. Leader-hankkeiden joukossa oli useita hankkeita, joiden kuvauksesta kävi ilmi, että tarkoituksena on esimerkiksi vanhan kentän tai jääkiekkokaukalon lisäksi rakentaa uusi leikkipuisto tai kunnostaa pururanta. Näissä tapauksissa hankkeiden luokittelu ei ollut selvää, ja useimmiten jaottelu tapahtui ulkoliikuntapaikkaan (2) leikkipaikan (3) tai reitistön (4) sijaan. Näin ollen ulkoliikuntapaikkojen lukumäärä kipusi huomattavasti ulkoilu-

alueiden ja reitistöjen ohi. Liikuntaa edistäneissä Leader-hankkeissa kuitenkin jokainen teemaluokka oli hyvin edustettuna, ja aineisto jakautui suhteellisen tasaisesti näiden luokkien kesken.

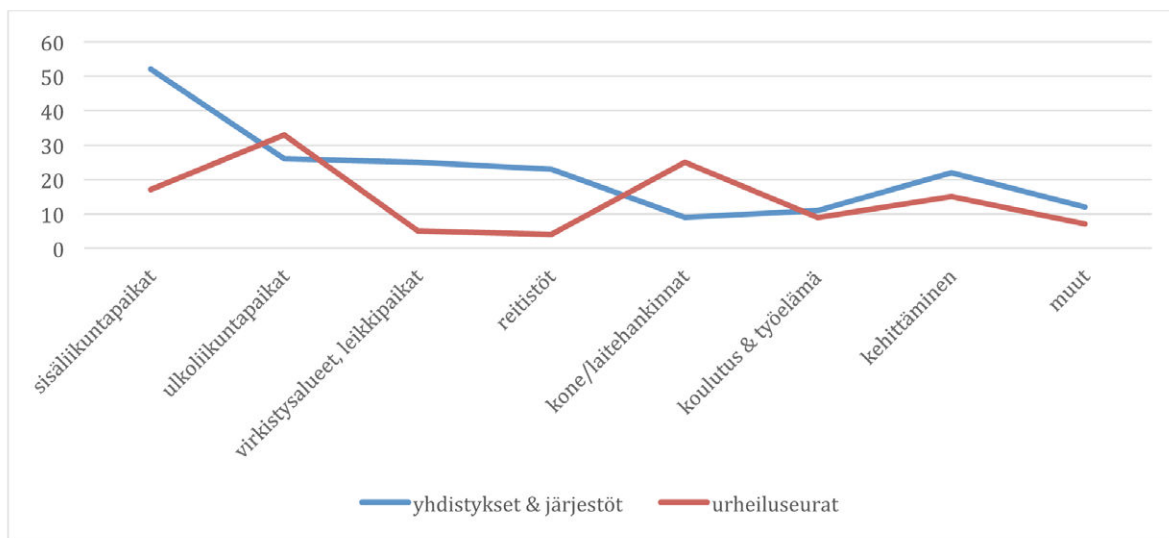
Kokonaisrahoituksesta suurin osa kohdistui ulkoliikuntapaikoille, minkä jälkeen toiseksi suurimmat budjetit olivat sisäliikuntapaikoilla ennen kehittämishankkeita. Julkista tukea myönnettiin kuitenkin euromäärällisesti eniten Leader-ryhmistä kehittämis- ja koordinoitihankkeille. Kehittämishankkeiden tukiprosentti oli 71 prosenttia, kun ulkoliikuntapaikoille vastaava prosenttiluku oli 55. Prosentuaalisesti eniten julkista tukea saivat koulutus-, aktivointi- ja työelämähankkeet, yhteensä 83 prosenttia.

KUVIO 12. Leader-hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen teemoittain.

Yhdistysten ja urheiluseurojen toteuttamien hankkeiden temaattinen jakautuminen osoittaa, että yhdistykset ja järjestöt toteuttivat eniten sisäliikuntapaikkahankkeita ja urheiluseurat puolestaan eniten ulkoliikuntapaikkahankkeita. Yhdistysten toteuttamien sisäliikuntapaikkahankkeiden suurta määrää selittää se, että valtaosa yhdistyksistä oli kyläyhdistyksiä, jotka hakivat avustusta

kylätalojen korjaamiseen. Kylätalojen kunnostukset luettiin sisäliikuntapaikkoihin kuuluviksi, sillä ne mahdollistavat harrastustoiminnan harjoittamisen kyseisissä rakennuksissa. Urheiluseurat panostivat ulkoliikuntapaikkojen lisäksi kone- ja laitehankintoihin, esimerkiksi elektronisten taululaitteiden hankintaan ilma-aseroilille.

KUVIO 13. Yhdistysten ja urheiluseurojen toteuttamien hankkeiden temaattinen jakautuminen.

Esimerkkejä Leader-ryhmien rahoittamista liikuntaa edistäneistä hankkeista vuosina 2014–2016

URHEILUTALON SANEERAUS

- Toteuttaja: Perttelin Peikot ry
- Leader-ryhmä: Ykkösakseli ry
- Julkinen tuki: 11 717, 50
- Hankkeen budjetti: 23 435
- Hankeaika: 31.5.2017–31.12.2018

Hankkeen kuvaus: Saunan, pesuhuoneen ja pukuhuoneen kunnostus. Sisätilojen maalausta. Lattiapintojen uudistusta. Uusi pyörätuoliluiska etupihan portaille Hyödyn saaja on urheilutalon käyttäjät. Tavoite on nostaa käyttöastetta ja viihtyisyyttä.

KUNTORADAN VALAISTUS

- Toteuttaja: Auran Kuntoilijat ry
- Leader-ryhmä: Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry
- Julkinen tuki: 37 711,70
- Hankkeen budjetti: 58 018
- Hankeaika: 30.11.2015–31.12.2016

Hankkeen kuvaus: Hankkeessa on tavoitteena rakentaa valaistus Auran Kuntoilijat ry:n rakentamalle pururadalle. Hankkeen tavoitteena on Auran ja sen ympäristön palveluiden ja viihtyisyyden parantaminen.

VIPINÄÄ RÄPYLÄÄN

- Toteuttaja: Mailajuniorit ry
- Leader-ryhmä: Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry
- Julkinen tuki: 46 804, 80
- Hankkeen budjetti: 66 864
- Hankeaika: 1.10.2015–31.12.2017

Hankkeen kuvaus: Vipinää räpylään hankkeen tavoitteena on lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien kehittäminen Pohjois-Satakunnan alueella palkkaamalla liikunta-aktivaattori, jonka tehtävä on harrastustoiminnan aktivointi seutukunnalla, fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen osaamiseen liittyvän materiaalin kokoaminen ja materiaalin testaus Mailajuniorien toiminnassa, Maila&Pallo -kerhon ja aikuisten harrastepesiksen koordinointi sekä 3. sektorin ja eri yhteisöjen yhteistyön kehittäminen alueella. Tavoitteena on myös iloiseen ja vapaamuotoiseen liikkumiseen aktivoiminen ja lasten ja nuorten liikkumiseen liittyvän valmennustietouden lisääminen Pohjois-Satakunnassa; erityisenä painopistealueena on fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen toimintakyky. Hankkeen tavoitteena on myös nuorten työllistäminen erityisesti nuoria motivoivassa työympäristössä. Vipinää räpylään hankkeen tavoitteena on lisäksi Pohjois-Satakunnassa toimivien; erityisesti liikuntaan ja vapaa-aikaan liittyvien 3. sektorin sekä eri yhteisöjen toimijoiden yhteistyön kehittäminen ja sitä kautta kehittää harrastustoiminnan rahoituksen monipuolistamista ja yhteistyön jatkuvuutta.

LÄKTARIN

- Toteuttaja:
Lappfjärds gymnastikförening rf
- Leader-ryhmä: Aktion Österbotten r.f.
- Julkinen tuki: 64 320
- Hankkeen budjetti: 128 640
- Hankeaika: 1.9.2015–31.5.2016

Hankkeen kuvaus: Bygga en publikläktare i Kristinestad. Lappfjärds Gymnastikförening r.f. anholder om medel för att bygga en takförsedd publikläktare i Kristinestad. En läktare med tak har länge efterlysts av föreningslivet i Kristinestad. Nu har föreningarna gått samman för att få en läktare med tak byggd. En läktare behövs för alla sport- och idrottsföreningars publik men även för olika kulturföreningars behov. Projektet stärker samarbetet mellan föreningarna i Kristinestad över byagränser, idrotts/kulturgränser och språkgränser.

PYÖRÄTUOLIREITTI

- Toteuttaja: Vihiluodon kyläyhdistys ry
- Leader-ryhmä: Oulun Seudun Leader ry
- Julkinen tuki: 13 752
- Hankkeen budjetti: 22 920
- Hankeaika: 1.10.2015–31.12.2017

Hankkeen kuvaus: Hankkeen tavoitteena on luontopolun käyttäjäkunnan laajentaminen liikuntaesteisiin rakentamalla polusta kulkukelpoinen mm. pyörätuolilla ja lastenvaunuilla ja -rattailla kulkijoille. Näin ehkäistään syrjäytymistä ja tuetaan yhteisöllisyyttä. Kanavien kunnostuksen tavoitteena on poistaa vesikasvillisuus kanavista, jotta veneellä ja kanootilla pääsee kulkemaan merelle. Vesikasvillisuuden poisto kanavista on tarpeellista niin maisemanhoidollisesti kuin lintujen kannalta. Luontopolku kateetaan kivituhkalla ja tasoitetaan. Silloille tehdään kansirakenteet pyörätuolilla kulkemista varten ja rakennetaan osin kierrätysmateriaaleista yksi silta yhden kanavan yli. Polun huoltotöitä varten hankitaan mönkijän peräkärry.

LUVIAN SENIORIPUISTO

- Toteuttaja:
Luvian Vanhustenkotiyhdistys ry
- Leader-ryhmä: Karhuseutu ry
- Julkinen tuki: 25 954,89
- Hankkeen budjetti: 34 607
- Hankeaika: 14.4.2016–7.3.2017

Hankkeen kuvaus: Hankkeen tavoitteena on luoda kaikille kyläläisille yhteinen liikuntapuisto, johon jokaisen on helppo poiketa. Liikuntapuiston tarkoitus on houkutella niin vanhustentalojen asukkaita kuin kylän muita senioreja ulos ja kohottaa heidän kuntoaan ja parantaa toimintakykyä. Piha-alueelle suunnitellaan myös erilaisia virikkeellisiä ja myös opetuskäyttöön soveltuvia istutuksia ja toimintoja. Toiminta-alue vanhustentalojen piha-alueella liittyy luontevasti alueen muuhun liikuntapaikkaverkostoon (mm. urheilukenttä, jäähalli, liikuntahalli ja koulu) ja mahdollistaa eri sukupolvien kohtaamisen.

JAAMA TRAIL OSAKSI SEUDULLISTA REITISTÖÄ

- Toteuttaja: Joensuun kaupunki
- Leader-ryhmä:
Joensuun seudun Leader ry
- Julkinen tuki: 30 826
- Hankkeen budjetti: 30 827
- Hankeaika: 22.3.2017–31.3.2018

Hankkeen kuvaus: Hankkeessa muodostetaan valtakunnallisestikin huomattava, yhtenäinen retkeilyreitistö Liperin Kaprakasta Kolille saakka. Reitistö muodostuu Kaprakan Kinttupoluista, Pärnävaara - Lykynlampi -yhdyksreitistä, Jaama Trailista sekä Kontionpoluista, jotka yhtyvät Kolinpolkuun. Hankkeen tavoitteena on luoda edellytyksiä monipuoliselle retkeilylle sekä liikuntamatkailulle. Hanke edistää myös taajamien lähiliikuntaa.

MATALAN KYNNYKSEN LIIKUNTAKERHO

- Toteuttaja: Etelä-Karjalan Liikunta ja Urheilu ry
- Leader-ryhmä: Etelä-Karjalan Kärki-Leader ry
- Julkinen tuki: 25 598,10
- Hankkeen budjetti: 36 700
- Hankeaika: 20.5.2016–31.12.2017

Hankkeen kuvaus: Rakennetaan monipuolisen liikuntakerhotoiminnan toimintamalli yhteistyössä seurojen ja Imatran kaupungin kanssa. Liikuntakerhon malli: urheiluseurat tarjoavat vuoden aikana kahdessa jaksossa eri lajien liikuntakerhotoimintaa Imatran alueella. Toimintaa on viikoittain useassa eri lajissa, yhdellä kausimaksulla on mahdollisuus osallistua usean eri seuran järjestämään toimintaan.

VAUHTITASSUT

- Toteuttaja: TorKK Center Oy
- Leader-ryhmä: Outokaira Tuottamhan ry
- Julkinen tuki: 24 880
- Hankkeen budjetti: 49 760
- Hankeaika: 30.9.2015–30.9.2016

Hankkeen kuvaus: Tornion Kennelkerho ry:n omistama TorKK Center Oy hakee hankerahoitusta keinotekonurmen hankkimiseen uuteen urheilukeskukseen. Urheilukeskuksen rakennuskustannukset on katettu AVI:n liikuntapaikkamääräraha-avustuksella, omarahoitussuudella, sekä lainarahoituksella. Tekonurmen kustannuksia ei ole huomioitu hallin kokonaiskustannuksissa, sen vuoksi haemme lisärahoitusta tällä hankkeella. Urheilukeskus tarjoaa erinomaiset ja monipuoliset käyttöolosuhteet eri harrastusmahdollisuuksien sekä tilaisuuksien järjestämiselle ja palvelen koko Tornion seutua, sekä muita lähikuntien asukkaita.

KUNTOSALIN LAITEINVESTOINTI

- Toteuttaja: Laukaan KuntoKulma Oy
- Leader-ryhmä: Jyväsräihä ry
- Julkinen tuki: 4 840
- Hankkeen budjetti: 24 200
- Hankeaika: 3.9.2015–22.2.2018

Hankkeen kuvaus: Kuntosali palveluiden tuottaminen Laukaalaisille ja lähialueen ihmisille uusilla laitteilla ja välineillä.

URHEA HANKE

(Urheilu- ja liikuntaharrastus elämäntavaksi)

- Toteuttaja: Lapuan Virkiä ry
- Leader-ryhmä: Aisapari ry
- Julkinen tuki: 90 000
- Hankkeen budjetti: 100 000
- Hankeaika: 1.1.2016–31.12.2017

Hankkeen kuvaus: Urhea hankkeella (=Urheilu- ja liikuntaharrastus elämäntavaksi) tullaan kehittämään ja keskittymään toimintamalliin nuorten liikuntaharrastuksen lopettamisen vähentämiseksi sekä nuorten ja aikuisten aktivointiin. Tämän johdosta Urhea-hankkeella tullee olemaan merkittävä rooli seuratoiminnan kehittämisessä ja sen toimintamallia voidaan jatkossa monistaa muihinkin seuroihin ja liikuntayhdistyksiin, kun toimintamalli on saatu hiottua käytännössä toimivaksi. Projektipäällikön henkilökohtainen tukipalvelu nuorille, eri lajien yhteisten esittelytilaisuuksien järjestäminen harrastusten aloittamisen madaltamiseksi, liikuntapaikkojen ja mahdollisuuksien ”pullonkaulojen” kartoittaminen korjaussuunnitelman laatimiseksi. Olemassa olevien maasto-/suunnistuskarttojen päivittäminen ja uusien alueiden kartoittaminen ja eri lajien välisen yhteistoiminnan edistäminen yhteisten harjoitusten muodossa esim. kestävyys-, nopeus- ja taitoharjoittelussa.

A woman with glasses and a pink hoodie is standing over a person lying on a gym bench. She is holding a barbell that the person is lifting. The person is wearing a black shirt and grey pants. The background shows a gym setting with other people and equipment.

SUKUPOLVENVAIHDOS - NUORIA AIKUISIA JOHTAJIKSI SEUROIHIN -HANKE

- Toteuttaja: Kainuun Liikunta ry
- Leader-ryhmä: Oulujärvi Leader ry
- Julkinen tuki: 92 158, 49
- Hankkeen budjetti: 102 398
- Hankeaika: 1.6.2016–30.6.2017

Hankkeen kuvaus: Sukupolvenvaihdos seuroihin - Nuoria aikuisia johtajiksi - hankkeen tavoitteena on tehdä kainuulaisiin seuroihin sukupolvenvaihdos ja saada seuratoimintaan lisää osaavia nuoria aikuisia (18-39v). Hankkeen osallistuu 30 seuraa ja 30 nuorta aikuista. Hankkeen kesto 18 kuukautta 1.1.2016-30.6.2017. Hanke keskittyy paikallisen seuratoiminnan kehittämisen lisäksi vahvasti kansainväliseen toimintaan. Hankkeen toimenpiteitä ovat ideapäivät nuorille aikuisille, kehittämistehtävät seuroissa ja opintomatka. Kaikki toimenpiteet edesauttavat seurojen sukupolvenvaihdosta ja liikuntapalveluiden monipuolistamista. Hanke liittyy Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan ja sen toteuttamiseen haetaan EU:n maaseuturahaston osarahoitusta.

4.2 Liikunnan saama maaseutuohjelman rahoitus ELY-keskuksilta vuosina 2014–2016

Manner-Suomen maaseutuohjelman rahoitusta liikuntaa edistäneille hankkeille ovat jakaneet Leader-toimintaryhmien lisäksi ELY-keskusten maaseutuosastot, jotka rahoittavat pääsääntöisesti isompia hankkeita kuin Leader-toimintaryhmät. ELY-hankkeet on kerätty Leader-hankkeiden tavoin Maaseutuviraston ylläpitämästä Hankerekisteristä, jossa hankkeiden tiedoista erottaa, ovatko ne ELY vai Leader-hankkeita.

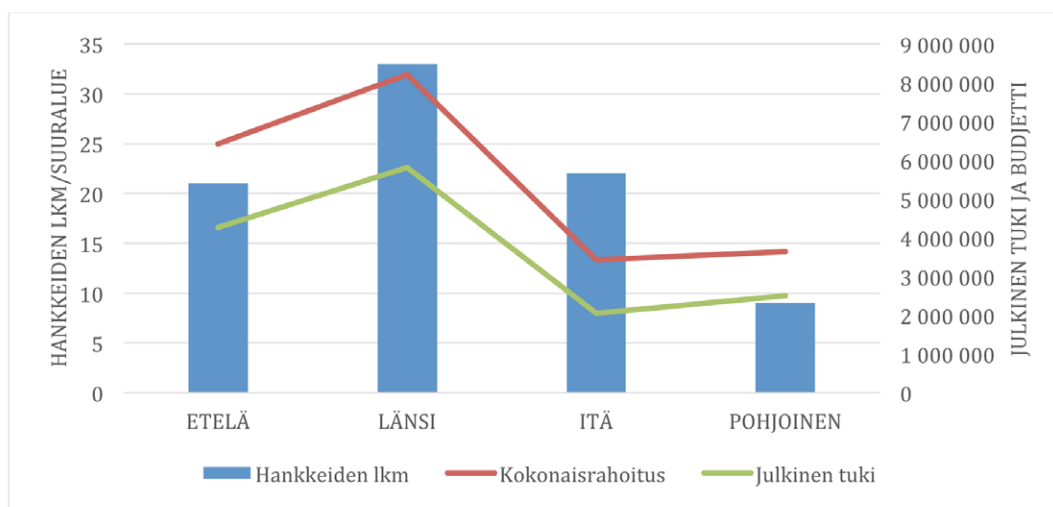
ELY-keskusten maaseutuosastojen rahoittamia liikuntaa edistäviä hankkeita löydettiin yhteensä 85 kappaletta. Jokainen Manner-Suomen 15 ELY-keskuksesta rahoitti vähintään kahta liikuntaa edistänyttä hanketta. Hankkeiden yhteenlaskettu kokonaisbudjetti oli 21,7 miljoonaa ja julkinen tuki hankkeille yhteensä 14,6 miljoonaa. Prosentuaalinen keskimääräinen tuki ELY-keskusten rahoittamissa hankkeissa oli näin ollen korkea, 67 prosenttia.

ELY-HANKKEET	
lukumäärä (kpl)	85
julkinen tuki (€)	14 641 393,22
budjetti (€)	21 701 597,00
keskimääräinen julkinen tuki (€)	172 251,68
keskimääräinen budjetti (€)	255 312,91

TAULUKKO 3. ELY-hankkeiden rahoitustiedot.

Suuralueittain liikuntaa edistäneitä ELY-hankkeita toteutettiin eniten lännessä (33 kpl). Vaikka seuraavaksi suurin ELY-hankkeiden toteuttaja oli itä 22 hankkeella, jäi kokonaisrahoitus ja julkisen tuen määrä idässä kaikkein pienimmäksi. Etelässä, jossa hankkeita toteutettiin 21 kappaletta, rahaa oli tarjolla toiseksi eniten lännen jälkeen. Pohjoisessa toteutettiin selvästi vähiten hankkeita,

9 kappaletta, mutta jopa siellä rahoitus kipusi niukasti idän edelle. Hankkeiden tukiprosentti oli korkea jokaisella suuralueella; alimmillaankin idässä 60 prosenttia. Ylimmillään tukiprosentti oli suuralueista lännessä (71 %), jossa toteutetuista hankkeista suurin osa oli ulkoliikuntapaikkahankkeita.

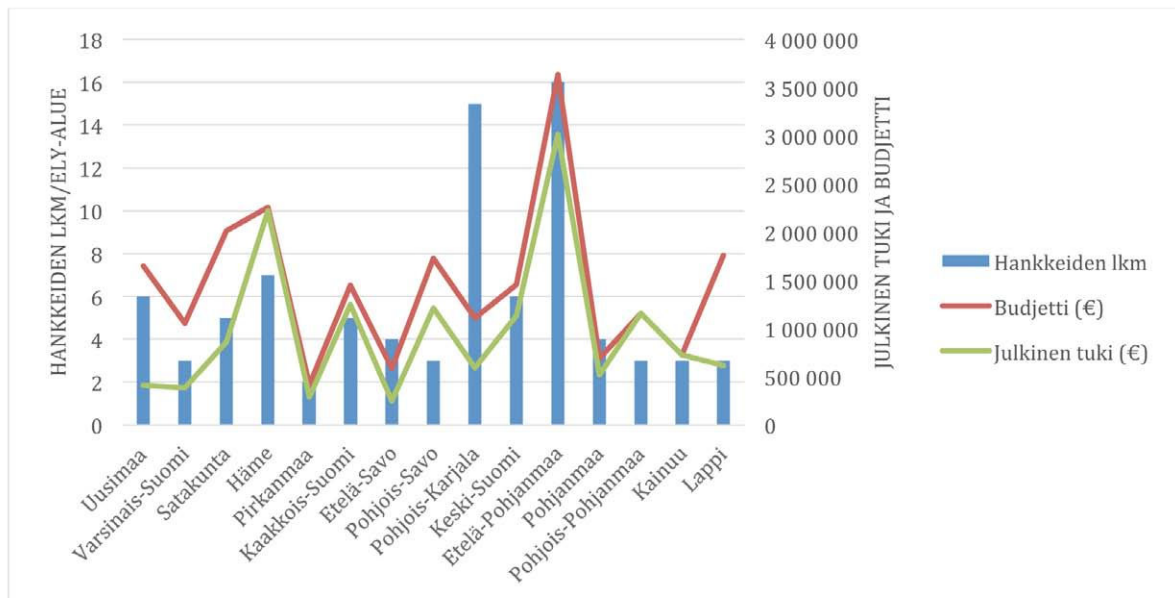
KUVIO 14. ELY-hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen suuralueittain.

Kuvat: Tero Takalo-Eskola

Liikunnallisia hankkeita toteutettiin eniten Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen alueella. Etelä-Pohjanmaalla hankkeisiin myös budjetoitiin selvästi eniten rahaa, ja hankkeet saivat hyvin julkista tukea, sillä tukiprosentti oli jopa 83 prosenttia. Pohjois-Karjalan, jossa hankkeita toteutettiin toiseksi eniten, budjetti oli suuruudeltaan 50 prosenttiyksikköä pienempi kuin Etelä-Pohjanmaan budjetti. Tukitaso oli suurin Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla, jossa se oli täydet 100 prosenttia. Uusimaalla tukiprosentti jäi alhaisimmaksi ollen vain 25 prosenttia.

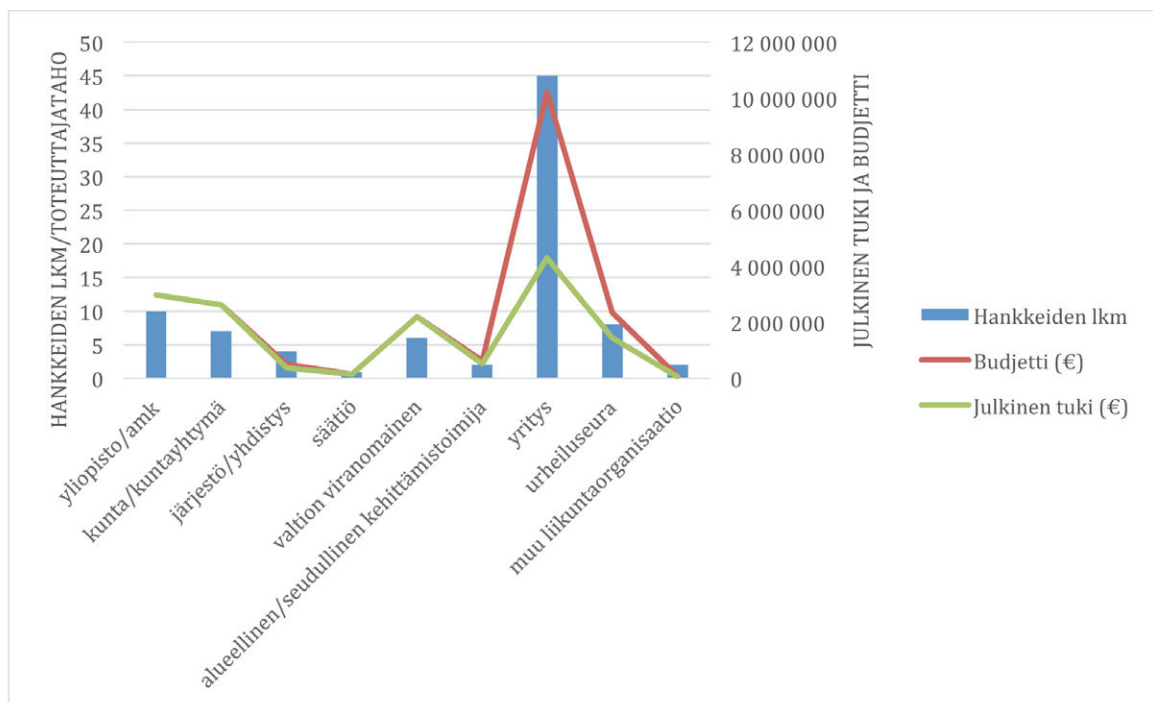
Alhaista tukiprosenttia selittää esimerkiksi useat maanrakennushankkeet, joissa valtaosa rahoituksesta tuli yksityisiltä toimijoilta. Alle 50 prosentin tukitasoon jäivät myös Lappi, Varsinais-Suomi, Etelä-Savo ja Satakunta. Kaiken kaikkiaan ELY-hankkeiden yhteenlaskettu tukitaso oli kuitenkin 67 prosenttia, mikä on hieman korkeampi kuin Leader-hankkeiden tukitaso, joka oli 62 prosenttia.

KUVIO 15. ELY-hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen ELY-alueittain.

Ylivoimaisesti eniten ELY-keskusten rahoittamia liikunnallisia hankkeita toteuttivat yritykset, 45 kappaletta. Toiseksi suurin toteuttajataho oli yliopistot ja ammattikorkeakoulut kymmenellä hankkeella. Kokonaisrahoitus ja julkinen tuki olivat yhtä suuria tai lähes yhtä suuria kaikkien muiden toteuttajien paitsi yritysten ja urheiluseurojen sekä muiden liikuntaorganisaatioiden osalta.

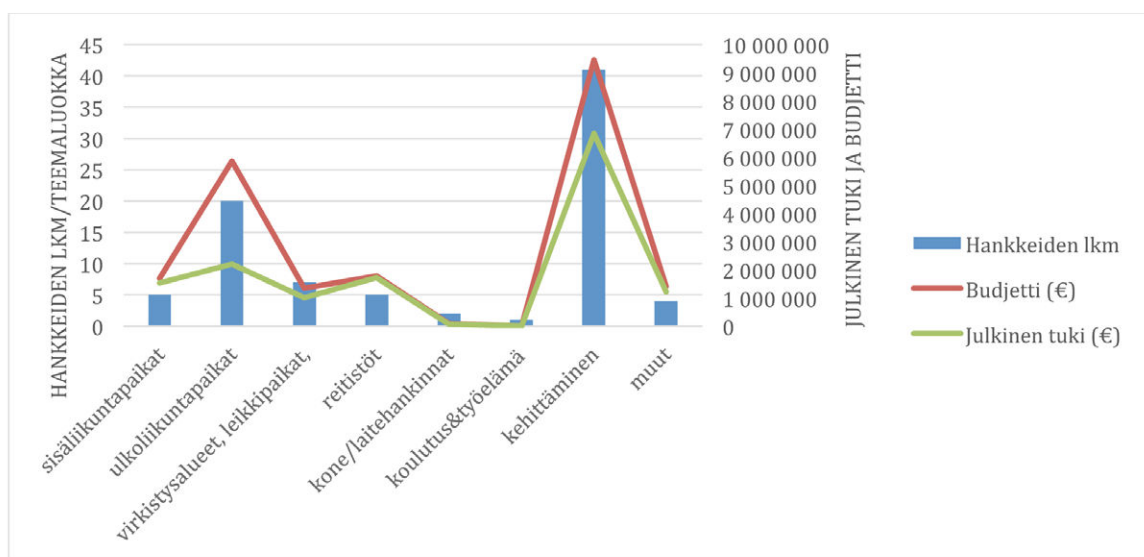
Selvästi pienimmäksi tukiprosentti jäi yritysten osalta ollen vain 42 %. Yritykset toteuttivat eniten kehittämis- ja koordinoitihankkeita sekä ulkoliikuntapaikkahankkeita. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut toteuttivat pelkästään kehittämishankkeita, kun taas ulkoliikuntapaikat olivat tyypillisin urheiluseurojen toteuttama hanke.

KUVIO 16. ELY-hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen toteuttajatahoittain.

ELY-keskukset rahoittivat teemaluokassa eniten kehittämis-, ja koordinoitihankkeita, joihin lukeutuvat mukaan myös esiselvitykset sekä uuden toiminnan organisointi tai aloittaminen. Vähiten suosittuja ELY-keskusten rahoittamia hankkeita olivat koulutus- ja työelämähankkeet

sekä kone- ja laitehankinnat. Rahoituksen näkökulmasta heikoimman tukiprosentin sai ulkoliikuntapaikat (38 %) ja puolestaan parhaan koulutus- ja työelämähankkeiden (100 %) jälkeen reitistöt (96 %).

KUVIO 17. ELY-hankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen teemoittain.

Esimerkkejä ELY-keskusten rahoittamista liikuntaa edistäneistä hankkeista vuosina 2014–2016

RATSASTUSKOULU

- Toteuttaja: Lähdepellon ratsastuskoulu Oy
- ELY-alue: Satakunta
- Julkinen tuki: 79 180
- Budjetti: 395 900
- Hankeaika: 16.9.2015–6.7.2018

Hankkeen kuvaus: Hevostallin, ratsastuskenttien, aitausten ja piha-alueiden saattaminen liiketoiminnan ja nykysäädösten mukaisiksi sekä asiakas- ja leiritoimintatilojen rakentaminen. Ratsastustuntien kohderyhmät ovat lapset, nuoret ja aikuiset jotka aloittavat tai harrastavat ratsastusta. Lisäksi hevosten koulutus- ja ratsutuspalvelut, ratsastajien ja ratsukoiden valmennuspalvelut sekä leiri- ja kurssitoiminta. Tavoitteena luoda laadukas, asiakaspalvelulähtöinen, turvallinen ja viihtyisä harrastuspaikka urheilua ja ulkoilualueen välittömään läheisyyteen.

LIIKKUEN TERVEYTTÄ VETELIIN

- Toteuttaja: Vetelin kunta
- ELY-alue: Pohjanmaa
- Julkinen tuki: 261 500
- Budjetti: 261 500
- Hankeaika: 1.1.2016–31.12.2018

Hankkeen kuvaus: Liikuntapuiston rakentaminen eri käyttäjäryhmille.

RAUHAN UIMARANTA JA VIRKISTYS-ALUEEN KEHITTÄMINEN

- Toteuttaja: Lappeenrannan kaupunki
- ELY-alue: Kaakkois-Suomi
- Julkinen tuki: 312 632
- Budjetti: 312 632
- Hankeaika: 1.4.2016–31.12.2017

Hankkeen kuvaus: Rauha-Tiuru aluetta on kehitetty Lappeenrannan kaupungin strategian mukaisesti määrätietoisesti jo vuosien ajan. Rauhan ranta-alueen käytettävyyden parantaminen ja yleisilmeen kohentaminen on osa tätä suunnitelmallista kehittämistä, jota tehdään yhteistyössä alueen yrittäjien ja asukkaiden kanssa. Hankkeen päätavoitteena on rakentaa asukkaiden ja matkailijoiden hyvinvointia palveleva kokonaisuus, joka tarjoaa monipuolisia liikunta- ja harrastus mahdollisuuksia. Lisäksi pyritään parantamaan asuin ympäristön viihtyvyyttä ja parantamaan alueen käyttömahdollisuuksia. Hankkeessa erittäin vähäisellä käytöllä olevalle, epäsiistille ja umpeen kasvaneelle ranta-alueelle rakennetaan uusi virkistysalue. Uusi virkistysalue sisältää turvallisen ja viihtyisän uimarannan kaikenikäisille. Lisäksi alueelle rakennetaan mm. rantalentopallokenttä, monitoimiliikuntaväline ja leikkipaikka perheen pienimmille. Ranta-alueen yleisilme kohentuu siistimisen ja viherrakentamisen seurauksena.

ETELÄ-KONNEVEDEN KANSALLIS- PUISTON MAASTOPALVELUJEN RAKENTAMINEN

- Toteuttaja: Metsähallitus
- ELY-alue: Pohjois-Savo
- Julkinen tuki: 505 000
- Budjetti: 505 000
- Hankeaika: 15.6.2015–31.8.2017

Hankkeen kuvaus: Hankkeen tavoitteena on rakentaa 1.9.2014 perustetun Etelä-Konneveden kansallispuiston maastopalvelut kansallispuistotasoisiksi vuosien 2015 ja 2016 aikana. Kansallispuistossa on lähtötilanteessa vain vähän palveluja, joten maastorakenteiden lisäämiselle on suuri tarve. Kävijöiden määrä kasvoi heti perustamispäätöksen myötä, ja alueen tunnettuus on lisääntynyt ja luontomatkailun yritystoiminta on kasvanut ja verkostoitunut. Hankkeessa rakennettavat maastopalvelut kattavat kaikki keskeiset kansallispuiston retkeilyrakenteet: lähestymisopasteet, lähtöpaikkojen palvelut, maastoreitit Enonniemen alueella, tauko- ja rantautumispaikat sekä opastustaulut. Rakenteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan puiston eri käyttäjäryhmät: vesiretkelijät, patikoijat, nähtävyysharrastajat, erityisryhmät (mm. liikuntaesteiset, koululaiset) sekä kansainväliset matkailijat. Maastopalvelut toteutetaan niin, että ne tukevat kestävän luontomatkailun yritystoimintaa kansallispuistossa. Rakenteiden toteutuksessa kokeillaan uusia innovatiivisia toiminta- ja toteutustapoja, mikä tuo mahdollisuuksia maakuntien yrityksille esitellä osaamistaan.

ASEMANSEUDUN MONITOIMIHALLI

- Toteuttaja:
Asemanseudun kehittämissyhistys ry
- ELY-alue: Etelä-Pohjanmaa
- Julkinen tuki: 300 000
- Budjetti: 400 000
- Hankeaika: 30.11.2016–30.11.2018

Hankkeen kuvaus: Hankkeessa rakennetaan Ylistaron Aseman koulun- ja Asemanseudun kehittämissyhistyksen kylätalon yhteyteen monitoimihalli. Tavoitteena on saada kylälle ja Ylistaroon uusi ja toimiva monitoimitila, joka palvelee kaikenikäisiä (lapset, nuoret, työikäiset ja vanhukset) ihmisiä ja ehkäisee eriarvoistumista, eri taustoista riippumatta sekä lisää liikunta- ja harrastusmahdollisuuksia koko Ylistaron alueella. Hallin rakentamisella jokaisella kyläläisellä on mahdollisuus liikkua ja harrastaa edullisesti, monipuolisesti ja lähellä. Hallin rakentamisella jo rakennusvaiheessa saamme kasvatettua kylän aktiivisuutta ja yhteisöllisyyttä. Monipuoliset liikuntamahdollisuudet ja kulttuurielämykset ovat tärkeitä, syrjäytymisen ehkäisemiseksi, yhteishengen luomisessa ja maaseudun tapahtumatarjonnan lisäämisessä. Hallin rakentaminen lisää myös yhteistyötä eri toimijoiden kanssa ja tuo eri yhdistysten toimintaa lähemmäksi kyläläisiä. Halli tuo samalla liikunta-alan ja muiden kolmannen sektorin toimijoille ja yrittäjille toiminta-alustan, josta hyötyvät kaikki. Monipuoliset palvelut lisäävät myös alueen kiinnostavuutta asuinpaikkana. Kyläläisten toiveena on myös ollut oma monitoimihalli vuosien ajan.

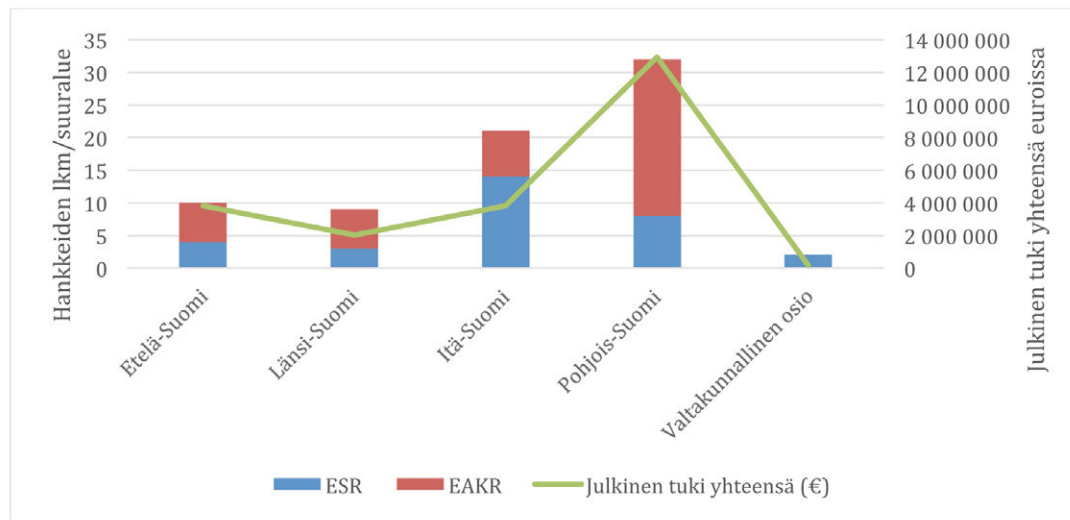
4.3 Liikunnan saama rahoitus rakennerahastoista vuosina 2014–2016

Liikuntaa edistäneet rakennerahastohankkeet on kerätty Eura 2014 –rekisteristä, josta niitä löydettiin yhteensä 74 kappaletta. Hankkeista 43 sai tukea aluekehitysrahastosta ja 31 sosiaalirahastosta. Julkisen tuen määrä hankkeille oli yhteensä 22,7 miljoonaa, ja keskimääräinen julkisen tuen määrä hanketta kohden noin 307 000 euroa. Hankkeiden budjeteista ei ole tarkkoja tietoja saatavilla, joten rakennerahastohankkeiden osalta tarkastellaan ainoastaan julkisen tuen jakautumista. Kappalemääräisesti rakennerahastohankkeita toteutettiin eniten

Pohjois-Suomen alueella, yhteensä 32 kappaletta. Rakennerahastojen tarkoituksena on tukea rakennemuutoksesta kärsiviä alueita sekä vähentää alueiden välisiä eroja, mikä selittää Pohjois-Suomen suurinta osuutta rakennerahastohankkeiden lukumäärässä. Hanke- ja euromäärältään toiseksi suurin tuensaaja oli Itä-Suomi 21 hankkeella, joihin avustusta haettiin 3,8 miljoonaa euroa. Euromääräisesti suurin tuen saaja oli kappalemäärältäänkin suurin Pohjois-Suomi, joka sai rahoitusta yhteensä 12,9 miljoonaa euroa. Suuralueista vähiten rahoitusta sai Länsi-Suomi, jossa hankkeita toteutettiin 9 kappaletta. Jokaisella suuralueella toteutettiin kuitenkin sekä EAKR- että ESR-hankkeita.

RAKENNERAHASTOHANKKEET	
lukumäärä yht. (kpl)	74
EAKR-hankkeita (kpl)	43
ESR-hankkeita (kpl)	31
julkinen tuki (€)	22 719 963,00
keskimääräinen julkinen tuki (€)	307 026,53

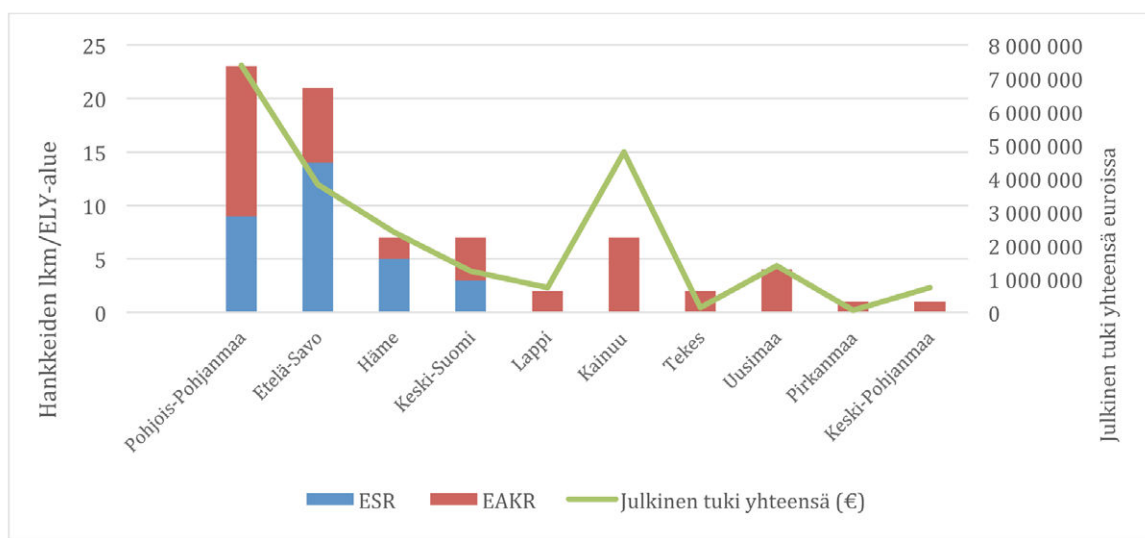
TAULUKKO 4. Rakennerahastohankkeiden rahoitustiedot.

KUVIO 18. Rakennerahastohankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen suuralueittain.

Rakennerahastohankkeita toteutettiin Tekesin lisäksi yhdeksällä ELY-alueella, joista Pohjois-Pohjanmaa oli suurin tuensaaja 7,4 miljoonalla eurolla. Myös liikunnallisia hankkeita toteutettiin eniten Pohjois-Pohjanmaalla ennen Etelä-Savoa, jossa hankkeita toteutettiin toiseksi eniten. Euromääräisesti Kainuu nousee kuitenkin Etelä-

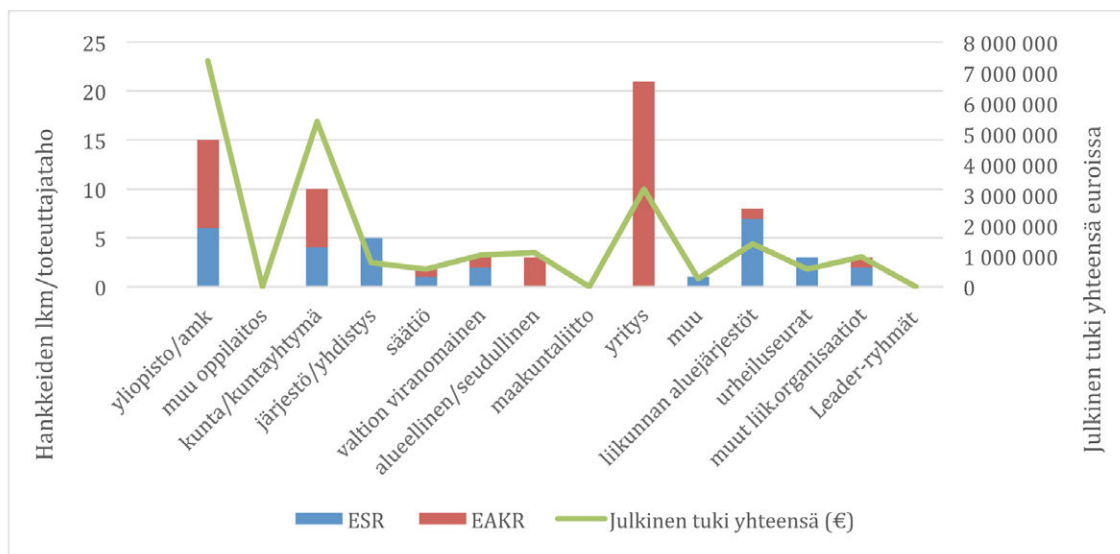
Savon ohi toiseksi suurimmaksi tuensaajaksi 4,8 miljoonalla eurolla, vaikka hankkeita Kainuussa toteutettiin 14 kappaletta vähemmän kuin Etelä-Savossa. Tämä selittyy sillä, että Kainuun liiton hakemat avustukset, pääasiassa liikuntamatkailuun kohdistuviin hankkeisiin, olivat suuria.

KUVIO 19. Rakennerahastohankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen ELY-alueittain.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut olivat euromääräisesti suurin toteuttajataho 7,4 miljoonalla eurolla. Toiseksi suurimpia olivat kunnat ja kuntayhtymät 5,4 miljoonalla eurolla. Lukumääräisesti hankkeita toteuttivat eniten yritykset (21 kpl). Yritykset saivat siitä huolimatta julkista tukea vasta kolmanneksi eniten, 3,2 miljoonaa euroa. Yritysten hankkeista jokainen oli aluekehitysrahastohanke, kun yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen to-

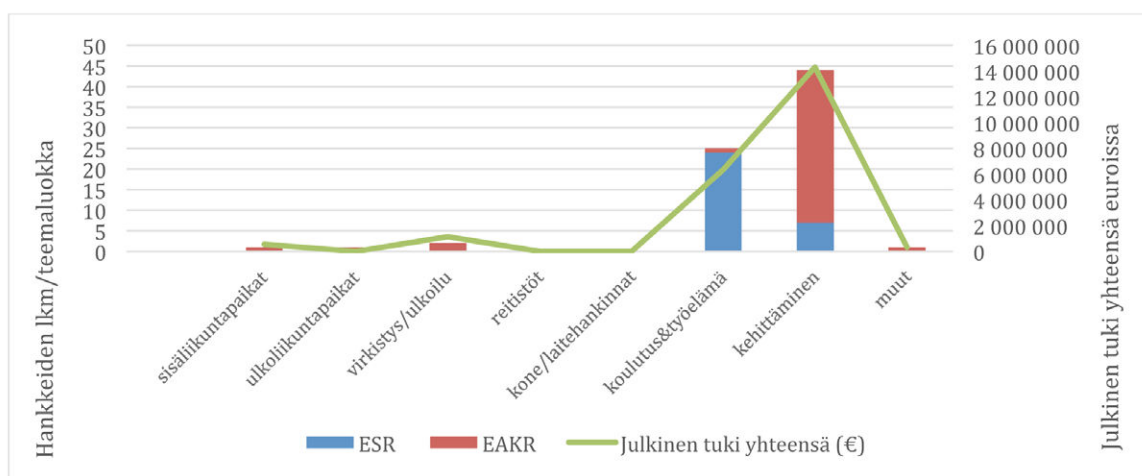
teuttamista hankkeista aluekehitysrahastohankkeita oli hieman yli puolet. Sosiaalirahastohankkeita toteuttivat eniten liikunnan aluejärjestöt (7 kpl). Urheiluseurojen pientä osuutta rakennerahastohankkeiden toteuttajana selittää se, että suurten rakennerahastohankkeiden hallinnointi edellyttää tuekseen ammattimaista organisaatiota, ja monet urheiluseuroista Suomessa toimivat edelleen vapaaehtois pohjalta.

KUVIO 20. Rakennerahastohankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen toteuttajatahoon mukaan.

Kehittämishankkeiden määrä oli teemoittain selvästi suurin 44 kappaleella. Kehittämishankkeiden alle kuuluvat myös esiselvitykset, koordinoitihankkeet, uuden (yritys)toiminnan organisointi/aloittaminen sekä ryhmien perustaminen. Kehittämishankkeista 37 hanketta oli aluekehitysrahastojen ja 7 sosiaalirahastojen rahoittamaa. Toiseksi suurin teemaluokka oli koulutus-, työelämä-, aktivointi- ja terveyden edistämishankkeet (27 kpl). Tämän teemaluokan hankkeista kaikki olivat yhtä

lukuun ottamatta ESR-hankkeita. Tämän ohjelmakauden alkupuoliskolla reitistöjä ja kone/laitehankintoja ei rakennerahastohankkeissa ollut lainkaan, ja vain yhteensä viisi hanketta oli sisä- ja ulkoliikuntapaikkoja, virkistys/ulkoiluhankkeita tai muita hankkeita. Euromääräisesti kehittämishankkeet olivat suurin saaden rahoitusta 14,3 miljoonaa. Koulutus- ja aktivointihankkeet saivat puolestaan rahoitusta 6,4 miljoonaa euroa.

KUVIO 21. Rakennerahastohankkeiden kappalemääräinen ja euromääräinen jakautuminen teemoittain.

Esimerkkejä rakennerrahastoista tukea saaneista liikuntaa edistäneistä hankkeista

PAYPAL PALVELUJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN HARRASTEURHEILUUN

- Toteuttaja: Playpal Oy
- Rahoittaja: Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Suunniteltu julkinen rahoitus: 45 900
- Hankeaika: 4.11.2014–31.12.2016

Hankkeen kuvaus: Playpal on uudenlainen amatöörisarjan sähköinen palvelujärjestelmä, joka tuo yksilölle mahdollisuuden harrastaa omaa lajia ilman sitoutumista aikaan, paikkaan tai seura-/joukkueaikatauluihin. Motivoivia tekijöitä liittyä Playpal-sarjaan on useita, liikkuminen, oman lajin harrastaminen, tasoitusjärjestelmä ja rahapalkinto. Playpal ottelut pelataan jo olemassa olevilla suorituspaikoilla ja jo olemassa olevilla harrastajien omilla urheilulajeilla. Playpal on aikatauluton ja siksi on helppoa ja nopeata tapaa kasata kaksi joukkuetta kasaan ja pelata lyhyt peli. Playpal yhdistää sosiaalisen median ja reaalielämän ja tuo lajin passiivi harrastajat ”sometta” takaisin liikkujiksi.

TYÖNUOLI - TYÖTÄ LIIKUNTASEUROISSA

- Toteuttaja: Jyväskylän Ammattikorkeakoulu Oy
- Rahoittaja: Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Suunniteltu julkinen rahoitus: 231 819
- Hankeaika: 1.1.2015–31.12.2016

Hankkeen kuvaus: Hankkeen päätavoitteena on lisätä keskisuomalaisten liikuntaseurojen työnantajaosaamista sekä kiinnostusta tarjota työtä ja työpaikkoja. Toimenpiteinä järjestetään keskisuomalaisten liikuntaseurojen avainhenkilöille koulutusta ja työpajoja sekä tuetaan liikuntaseuroja tunnistamaan uusia työtehtäviä seuratoiminnasta ja lisäämään yhteistyötään TE-hallinnon kanssa. Hankkeen järjestämissä seminaareissa jaetaan uusinta tietoa ja kokemuksia työnantajana toimimisesta sekä palvelun tuottajan roolista. Toimenpiteiden myötä keskisuomalaisten liikuntaseurojen yhteistyö ja verkostot tiivistyvät.

EEKA - KAINUTLAATUISIA LUONTOLIIKUNTATAPAHTUMIA

(Endurance Experience in Kainuu)

- Toteuttaja: Kainuun Liikunta ry
- Rahoittaja: Kainuun liitto
- Suunniteltu julkinen rahoitus: 283 780
- Hankeaika: 1.9.2014–31.8.2017

Hankkeen kuvaus: Hankkeen yleisenä tavoitteena on lisätä Kainuuseen suuntautuvaa liikuntamatkailua ja sen tuomaa matkailutuloa. Tapahtumamatkailun alati kiristynvä kansallinen ja kansainvälinen kilpailu vaatii olemassa olevien tapahtumien sisällön ja markkinoinnin kehittämistä, jotta ne pystyvät entistä paremmin erottumaan edukseen tapahtumien kasvavassa massassa.

HYVÄÄ SEURAA - NUORTEN OSALLISTAMINEN SEURATOIMINTAAN

- Toteuttaja: Suomen Palloliitto ry
- Rahoittaja: Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Suunniteltu julkinen rahoitus: 681 931
- Hankeaika: 1.9.2016–31.10.2018

Hankkeen kuvaus: Hyvää Seuraa - Nuorten osallistaminen seuratoimintaan -hankkeen tavoitteena on osallistaa ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevat nuoret mukaan paikalliseen seuratoimintaan liikkumaan sekä osallistumaan ja vaikuttamaan. Tavoitteena on edistää nuorten hyvinvointia ja tarjota osallisuuden kokemuksia paikallisessa toimintaympäristössä, lähellä nuoria. Ennakoivalla, osallistavalla lähestymistavalla tuetaan nuorten elämänhallintataitoja, edistetään opiskelumotivaatiota sekä vahvistetaan työelämätaitoja. Hankkeen toteuttajina toimivat valtakunnalliset järjestöt, Suomen Palloliitto ja Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI sekä kymmenen jalkapalloseuraa.

KANSALLISPUISTOMATKALLA HYVINVOINTIIN

- Toteuttaja: Metsähallitus
- Rahoittaja: Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Suunniteltu julkinen rahoitus: 70 000
- Hankeaika: 1.9.2015–31.8.2016

Hankkeen kuvaus: Projektissa valmistuu viisi kansallispuistoon tukeutuvaa, terveyttä ja hyvinvointia edistävää matkailutuotetta ("kansallispuistotuotetta"), jotka perustuvat aitouteen ja paikallisuuteen. Kansallispuistotuotteella tarkoitetaan tässä yhteydessä tuotetta, jossa asiakas osallistuu kansallispuistoympäristössä suoritettavaan toimintaan ja saa siitä sekä aidosta luonnosta elämyksiä.

5 YHTEENVETO VUOSIEN 2014–2016 LIKUNNALLISISTA HANKKEISTA

Suomessa toteutettiin vuosina 2014–2016 yhteensä 642 liikuntaa edistänyttä EU-rahoitteista hankepäätöstä. Nii- den rahoitukseen tukea saatiin joko Euroopan unionin maaseutuohjelmasta tai Euroopan unionin rakenne- rahasto-ohjelmista. Hankkeista 483 kappaletta toteu- tettiin maaseutuohjelman rahoituksen avulla Leader- toimintaryhmien kautta ja 85 kappaletta ELY-keskusten maaseutuosastojen jakaman maaseuturahoituksen avulla. Hankkeista 74 kappaletta toteutettiin rakenne- rahastojen rahoituksen avulla. Julkista tukea liikuntaa edistäneisiin hankkeisiin jaettiin 57,4 miljoonaa euroa ja hankkeiden kokonaiskustannusten arvioitiin olevan noin 99,2 miljoonaa. Julkisesta tuesta kohdistui 60 pro- senttia maaseuturahastohankkeille ja 40 prosenttia ra- kennerahastohankkeille.

Kuva: Tero Takalo-Eskola

Kappalemääräisesti hankkeita toteutettiin eniten län- nen suuralueella, yhteensä 34 prosenttia koko hanke- massasta. Sekä Leader- että ELY-hankkeita toteutettiin eniten lännen alueella. Pohjoinen oli toiseksi suurin alue maaseutuohjelman vertailussa idän pitäessä häntäsiijaa. Rakennerahastohankkeiden osalta hankkeita toteutet- tiin puolestaan eniten pohjoisessa ja vähiten läntisessä Suomessa. Julkista tukea kohdistui suuralueista eniten Pohjois-Suomeen suuresta rakennerahastohankkeiden lukumäärästä johtuen. Maaseuturahaston vertailussa länsi ja pohjoinen olivat suuralueista suurimmat rahoit-uksen määrällä mitattuna.

Pohjois-Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan ELY-alueet olivat suurimmat hanketoteuttajat kappalemäärillä mi- tattuna. Leader-hankkeita toteutettiin paljon myös Sa- takunnassa, Hämeessä ja Lapissa, ja ELY-hankkeita puo- lestaan Pohjois-Karjalassa. Rakennerahastohankkeista valtaosa toteutettiin Pohjois-Pohjanmaan lisäksi Etelä- Savossa. Kokonaisrahoituksesta Pohjois-Pohjanmaa sai selvän enemmistön johtuen pitkälti siitä, että se toteutti eniten euromääräisesti suuria rakennerahastohankkeita.

EU-avusteisia hankkeita toteuttivat eniten järjestöt ja yhdistykset, yhteensä 29 prosenttia kaikista hankkeista. Yritysten osuus toteutetuista hankkeista oli toiseksi suu- rin 22 prosentilla ja urheiluseurojen osuus kolmanneksi suurin 20 prosentilla. Kaikkien liikuntaorganisaatioiden osuus toteuttajista oli 27 prosenttia. Rakennerahasto- hankkeita toteuttivat yritysten ohella paljon myös yli- opistot ja ammattikorkeakoulut. Kokonaisrahoituksesta suurin osuus oli yrityksillä, kun taas julkista tukea myön- nettiin eniten yliopistoille ja ammattikorkeakouluille. Liikuntaorganisaatioiden osuus julkisesta tuesta oli vajaa 20 prosenttia.

Selvästi eniten EU-hankerahalla toteutettiin kehittämis- ja koordinoitihankkeita, yhteensä 28 prosenttia kaikista liikuntaa edistäneistä hankkeista. Kehittämishankkeiden jälkeen seuraavaksi eniten toteutettiin ulkoliikuntapaik- koja ja sisäliikuntapaikkoja. Kaikissa rahoitussuunnissa suosituin teemaryhmä oli kehittäminen, ja sille myös kohdistui eniten rahoitusta kaikista teemaryhmistä. Ul- koliikuntapaikat olivat toiseksi suosituin rahoituskohde

Kuva: Tero Takalo-Eskola

maaseuturahastovertailussa, kun rakennerahastohankkeista koulutus- ja työelämähankkeet olivat teemaryhmistä selvä kakkonen niin kappalemääräisesti kuin rahoituksenkin osalta.

Vertailtaessa tätä vuosista 2014–2016 tehtyä selvitystä aiempiin hankerahoituksesta tehtyihin selvityksiin, voidaan todeta kehityksen olleen koko ajan nousujohteista. Ohjelmakauden 2000–2006 alkupuoliskolla (2000–2004) EU-rahoituksella tuettuja liikuntaa edistäneitä hankkeita löydettiin 468 kappaletta, ja julkista tukea näille hankkeille oli tarjolla 26 miljoonaa euroa. Viime ohjelmakauden alussa (2007–2011) EU-rahoituksella tuettuja liikuntaa edistäneitä hankkeita löydettiin rekistereistä yhteensä 621 kappaletta. Nämä 621 hanketta saivat julkista tukea 52 miljoonaa euroa. Viime ohjelmakauden alusta prosentuaalista kasvua on toisin sanoen tapahtunut hankkeiden lukumäärän osalta 3,4 prosenttia ja julkisen tuen osalta 9,6 prosenttia. Leader-rahoituksen taso tälle ohjelmakaudelle on noussut, mutta samanaikaisesti rakennerahastojen rahoitustaso on pienentynyt erityisesti Länsi- ja Etelä-Suomessa.

Hankekausia vertailtaessa on hyvä muistaa, että rajan vedoissa liikuntahankkeisiin esiintyy pientä vaihtelua ohjelmakausittain. Tässä hankeselvityksessä on tehty

esimerkiksi linjaus, että metsästykseen ja kalastukseen liittyvät hankkeet on jätetty tarkastelun ulkopuolelle, kun puolestaan edellisen ohjelmakauden alkupuolella metsästys- ja kalastusaiheiset hankkeet on otettu mukaan tarkasteluun. Selvitysten keskinäisessä vertailussa kriittinen ote onkin paikallaan.

Kansallisen rahoituksen (Veikkausvoittovarat, kuntien panostukset ja yksityisten oma rahoitus) rinnalla EU-rahoitus on arvokas lisäresurssi, minkä vuoksi on tärkeää kehittää EU-hankkeista ”hyvien käytänteiden tietopankkia”. Suunnitteilla on sellainen hyviä käytänteitä ja muita teemaan liittyviä osioita sisältävä tietokanta Olympiakomitean internet-sivuilla, joka tarjoaa helposti tietoa, ideoita ja lisävirikkeitä niin uusille kuin kokeneemmillekin hanketoimijoille. Tällä hetkellä liikuntaan liittyvistä EU-asioista tietoa saa parhaiten Suomen Olympiakomitean (www.olympiakomitea.fi) sekä OKM:n (www.minedu.fi) nettisivujen lisäksi EU komission urheiluyksikön verkkosivuilta (<https://ec.europa.eu/sport/>), jossa tietoa on tarjolla sekä EU-politiikasta että EU-rahoituksesta. Osoitteessa <https://www.plu.fi/hankkeet/> pääsee myös tutustumaan liikuntatoimijoiden käyttöön vapaasti ladattavissa olevaan käytännön EU-hankeoppaaseen.

6 LÄHTEET

EU-eurot liikunnalle 2007–2011,
saatavilla <http://www.sport.fi/kirjasto/teos/eu-eurot-liikunnalle-2007-2011>

EU-eurot liikunnalle 2011–2013,
saatavilla <https://plu-fi-bin.directo.fi/@Bin/8eda923e263ed5caeabdf24f007465ab/1504174740/application/pdf/278375/Raportti%20korjattu.pdf>

Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristöministeriön internet-sivut,
<https://www.ely-keskus.fi/web/ely/euroopan-maaseuturahasto#.WZaBx1JtfBI>,
viitattu 29.8.2017

Leader internet-sivut,
<https://www.popleader.fi/fi/ideasta-hankkeeksi/hankerahoitus/>,
viitattu 29.8.2017

Leader Suomen internet-sivut,
<http://leadersuomi.fi/fi/mita-on-leader-toiminta#tutustu-hanke-esimerkkeihin>,
viitattu 29.8.2017

Maa- ja metsätalousministeriön internet-sivut,
<http://mmm.fi/maaseutu/manner-suomen-maaseudun-kehittamisohjelma-2014-2020>,
viitattu 29.8.2017

Maaseutuverkoston internet-sivut,
<https://www.maaseutu.fi/maaseutuverkosto/maaseutuohjelma/>,
viitattu 29.8.2017

Rakennerahastojen internet-sivut,
<https://www.rakennerahastot.fi>,
viitattu 9.8.2017

EU-EUROT LIIKUNNALLE

2014-16

Kansien kuvat: Tero Takalo-Eskola

www.olympiakomitea.fi
www.minedu.fi/liikunta
#liikunnanaluejärjestöt